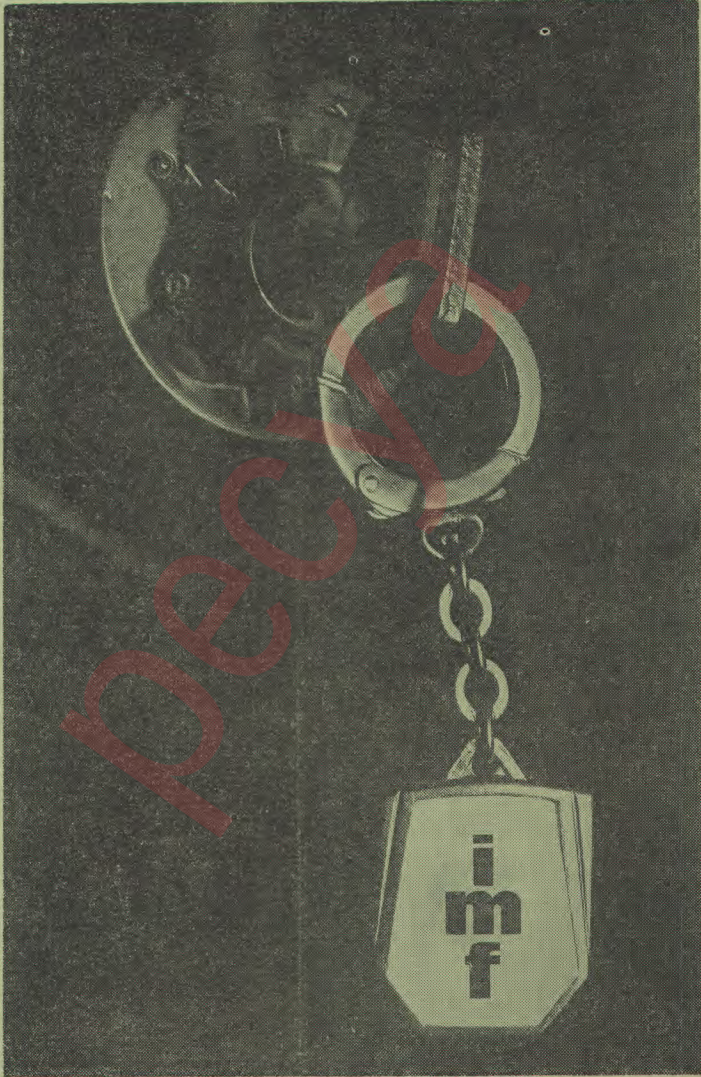

İKTİSAT DERGİSİ

Yeni bankacılık Garanti Bankası'nda

Yeni bankacınız, bankacılığın
bir hizmet kurumu olduğuna inanıyor.
Ve yeni bankacılık yeni hizmetler vermektir,
bunu da biliyor.

Garanti Bankası, yılbaşından bu yana sizlere yeni hizmetler getirdi:

Çocuk Kulübümüz ilk kez
şube içi video ve film gösterilerinden
başka, aile bütçesine katkıda
bulunmak üzere, alışverişlerde
%10 indirim imkânı da getirdi.
Şimdilik Kulübümüz İstanbul,
Ankara, İzmir, Adana ve
Gaziantep'te faaliyet gösteriyor.
Ayrıca, çocuk dergimiz ve
kumbaramız da var.

Yurt dışındaki çalışanlarımıza
seslenmek, onların sorunlarını
duyurmak için,
Garanti Gazetesi'ni
çıkartıyoruz. Şubelerimize
başvuranlar, yurt dışındaki
yakınlarına gazetemizde mesaj
gönderebiliyor.

Çocuk Yılı nedeniyle, yurt dışındaki
işçilerimizin çocukları arasında
yaptığımız ödüllü bir yarışma sonucu
açtığımız **Resim Sergisi** ile, sanat
faaliyetlerini sürdürüyoruz.

Tarım Programı çiftçi ve
köylülerimize hizmet sunuyor.
Bu programda, ilk olarak üç elkitabı
yayınliyoruz. Ayrıca, tarımla ilgili
sorularınızı da uzmanlarımız
cevaplandırarak.

Her şubemizde bulunan
"Yeşil Yönelci" elemanlarımız,
müşterilerimizin bankacılık ve
özellikle emeklilerin, emeklilikle
ilgili sorunlarını çözmeye çalışacak.

Size yakın olan Garanti Bankası,
tüm banka işlemlerinin yanı sıra,
Garanti Çeki'yle de hediye seçme
güçlüğünü ortadan kaldırıyor.

Garanti Bankası, bankacılıкта
yeni örnekler vermeye devam edecek.

**TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI**

"yeni bankacınız"

İKTİSAT DERGİSİ

İ.Ü. İKTİSAT FAKÜLTESİ MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR.

	Görüş	2
	Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN	
1980 yılına girerken Türkiye Ekonomisinin görünümü ve 1979 Gayri Safi Milli Hasılası		5
	IFMC Araştırma ve Etüd Grubu	
1980'in Başında Türk Ekonomisinde (Savurganlık» ve Ekonomik Gelişme		13
	Prof. Dr. Gülten KAZGAN	
1979 yılı sonunda Türkiye Ekonomisi		17
	Prof. Dr. Erdoğan ALKİN	
Tarihi İki Belge ve Borsa Oyunları		25
	Prof. Dr. Haydar KAZGAN	
Genişlemiş AET ve Türkiye-AET İlişkilerinin Geleceği		33
	Der : Sedat SANATKÂR	
	Dış Basında İktisat	37
	Der : Kaya ARDIÇ	
1980 yılında Dünya Ekonomisi		43
	Çev : Erdoğan ÇEVİK	
Doğu Avrupanın Sosyalist Ülkeler İçin Gündemdeki Konu : IMF		47
	Çev : Erdoğan ÇEVİK	

Cemiyet Adına Sahibi : Şeref ÖZGENCİL

Yazı İşleri Müdürü : Ahmet ÖZPINAR

İdari ve Teknik Müdürü : Selçuk SANCAR

Dergi Yönetim Kurulu : Başkan Prof. Dr. Akın İLKİN, Doç. Dr. Toktamış ATEŞ,

Doç. Dr. Ömer GÖKAY, Ass. Kaya ARDIÇ, Ass. Or. Ahmet KALIN,

Sedat SANATKÂR, Bülent YARDIMCI

Kurucusu : Nihat BATUR

Abone Ücreti Yıllık : 300 - 6 Aylık - 150 TL. Reklâm Tarifesi : Ön kapak içi 4.000 TL.
İç sahife tam 2.000 TL. İç sahife yarım 1.250 TL. Arka kapak içi 4.000 TL. Arka kapak
5.000 TL. — İdare Yeri : Tünel Galipdede Cad. No. 48/1 — ☎ : 44 04 36 - 49 89 03 -
44 48 63 — P. K. 599 Karaköy/İst. Daha evvel başka yerde basılan yazılara ücret öden-
mez. Yazılardaki fikirler yazara aittir. Gönderilen yazılar basılsın veya basılmasın lade
edilmez. — Fiyatı : 25 TL.

Basıldığı yer : Yenilik Basımevi — ☎ 43 55 72

GÖRÜŞ

Türkiyemiz, büyük boyutlara varan çeşitli sorunlarla boğuşmaktadır. Belki de tarihinin en büyük bunalımını yaşamaktadır. Ancak, bunlardan biri, diğer bütün sorunların üstündedir. Bu, kan ve gözyaşı yaratan anarşi ve terördür. Bilinen aşamaya tırmanmış anarşi ve terörün yanında diğer sorunlardan söz etmenin artık bir anlamı kalmamıştır. Yaşam tehlikesinin olduğu yerde, diğer sorunlar önemlerini yitirirler. Zira, yaşamla mukayese edilecek, yaşamla eşdeğer olacak birşey yoktur.

Giderek hızlanan bir cinayet dalgası, ülkemizi kasıp kavurmaktadır. Göz gözü görmüyor. Bu vatanın değerli evlâtlarını, acımadan aramızdan çekip alıyor. Kim yapıyor, kim yaptırıyor? Belli değil! Silâh kaçakçılığı geniş boyutlara varmış, fakat bu silâhlara talebi gerçekleştiren paranın kaynağı nedir? Bilen yok!

Ancak, kesinlikle anlaşılmaya başlayan bir durum var. Bu da, anarşi ve terörün hükümetleri aştığı gerçeğidir. Hükümetler geliyor, gidiyor; anarşi ve terör ise tırmanmasına

devam ediyor. Tehlike büyüktür. Seçilen hedef belirmeğe başlamıştır. Türkiye'nin siyasal rejimi ve ülke bütünlüğü hedef seçilmiştir.

Korkunç karamsarlık yaratan bu duruma rağmen, kesinlikle umutsuz olmamak gerekir. Anarşi ve terör, hükümetleri aşmıştır ama Devlet'i aşmamıştır. Asıl önemli olan umut kaynağı budur. Bu nedenle, Devleti Devlet yapan bütün organlar, kurumlar, kişiler, bu konuda birleşmeli, Devlet'in gücünü göstermelidir. Anarşi ve terör konusunda, tek yanlı görüşlerden kaçınmalı, sorunun teşhisinde ortak noktalar bulunmalıdır. Ancak, ortak teşhise dayanan birlikte bir hareket, anarşi ve terörün sonunu getirebilir.

Üniversitemiz ve fakültemiz çok değerli iki öğretim üyesini kaybetmiştir. Ümit Doğanay ve Cavit Orhan Tütengil, Türk bilimine onur veren kişilerdi. Onları her zaman hatırlayacağız. Unutmamıza olanak yoktur. Çünkü, bıraktıkları boşluğu hep yakından hissedeceğiz.

Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN

Türkiyede ve bütün dünyada

İhracat ve ithalât işlemleriniz,
döviz, mevduat ve kredi hesaplarınız
ve diğer bütün bankacılık işleriniz için
Akbank'ı tercih ediniz.

Akbank, bütün dünyadaki birinci sınıf muhabirleri
ile işbirliği yapmak suretiyle emrinizdedir.

AKBANK

1980 Yılına Girerken Türkiye Ekonomisinin Görünümü ve 1979 Gayri Safi Milli Hasılası

İFMC
Araştırma ve Etüd Grubu

1979 yılına ait DİE'nin hazırladığı son millî gelir tahminleri ülke ekonomisi bakımından hiç te iç açıcı gözükmemektedir. 1979 yılının ilk dokuz aylık verilerine göre GSMH gelişme hızı sabit fiatlarla % 1.7 olarak saptanmıştır. İleride 12 aylık verilere göre yapılacak tahminde bu rakkamın bir miktar daha düşmesi olağandır. 1977'de % 4.0, 1978'de % 3.1 olarak tahakkuk eden gelişme hızı 1979'da da % 1.7 ye düşmüştür. Sabit fiatlarla fert başına elde edilen gayri safi millî hasılda 1977'de % 1.5, 1978'de de % 04 gibi çok ufak gelişmeler teşbit edilmiş. 1979'da ise fert başına GSMH geçmiş yılın altına düşmüştür. Düşüş % 08'dir.

1979'un son tahminine göre sektörlerdeki gelişmeler aşağıda verilmiştir :

1 — Tarım Sektörü : Genellikle son yıllarda olduğu gibi tarım sektöründe iyi bir yıl idrak edilmiştir. Fakat bazı nisbi önemi büyük ürünlerden zeytindeki çok büyük üretim azalması, bütün üretiminde de geçmiş yıla göre üretim düşüşü tarım sektöründeki gelişmenin ancak sabit fiatlarla % 1.8 olmasına neden olmuştur.

2 — Sanayi Sektörü : Sektörde dışa bağımlı alt kesimlerde 1978 yılından ham madde devri olmayınca, 1979'da dış alımlarda darboğaz devam edince, bilhassa dışa bağımlı sanayi kollarında üretim yıl içinde giderek gerileyerek pragramda ön görülen kalkınma hızına erişilememenin başlıca nedeni olmuştur. Özellikle son yıllarda imalat sanayiinde görülen gelişme hızlarının müsbet yönde oluşmasına neden olan devlet sanayiindeki büyümeler 1979 da görülmeyince son yıllarda özel sanayiideki gerilemeler ile birlikte 1979 yılında sabit fiatlarla geçmiş yıla oranla % 4.0'lık bir gerileme meydana gelmiştir. İmalat sanayii kesimindeki üretim azalışı fiatları büyük boyutlarda arttırdığından sektörün zimni fiat deplatörü 1979'da 186.1 olmuştur.

3 — İnşaat Sanayii : Devlet inşaat yatırımlarının azalışı, özel kesimde inşaat maliyetlerindeki büyük artışlar nedeni ile yavaşlayan konut yapımları nedeni ile bu kesimdeki gelişme sabit fiatlarla ancak % 2.7 olmuştur.

4 — Hizmet sektörlerinde de mal üreten sektörlerdeki gelişmeler paralelinde gelişme elde edilmiştir.

5 — Gayri safi yurt içi hasılda sabit fiatlarla gelişme hızı % 1.0 dır.

6 — Dış âlemden gelen net faktör gelirlerinde ise sabit fiatlarla geçmiş yıla göre % 86.7'lik bir artış elde edilmiştir. Bu gelişme 1979'da büyük oranda yapılan devalüasyon sonucu elde edilmiştir. İşçi dövizlerindeki transferlerde gelişme ancak 2 ay devam edebilmiş, işçi dövizleri gelişmesi hemen eski temposuna dönmüştür. Ülkemizdeki fiat artışları devalüasyonun cazibesini çok kısa zamanda yok etmiştir.

7 — 1979'da GSMH da dışalem gelirlerindeki büyük gelişme nedeni ile yurt içi gayri safi hasıladan % 07 bir fazlalık görülerek gelişme hızı % 1.7 olarak saptanmıştır. GSMH zimni fiat deflatöründe 160.4 olarak tesbit edilmiştir. Bu büyüklük diğer fiat indeksleri tarafından da teyit edilmiştir.

12 aylık verilere göre hazırlanacak sonuçlarda zimni fiat deflatörünün 170.0 çıkacağı beklenmektedir.

Türkiye Ekonomisinin 1980 başındaki görünümü Uluslararası istatistiklere bakınca içinde bulunduğumuz yüzyılın başından bu güne dek ülkemizin uluslararasındaki yerini pek değiştirmemiş olduğunu görmekteyiz. Ülke içi istatistiklere bakınca 20'nci yüzyılın başından bu yana büyük meseleler kat'edildiği görülürse, bu kıyaslamayı uluslararası düzeye getirince, Türkiye'nin genel dünya konjonktürüne uyarak, uluslararası tabii büyümesine uyum göstererek geliştiği, bunun ötesinde ekonomik yarışta pek sırasını değiştirecek bir şeyler yapmadığı görülmektedir. Türkiye kendi çapında en önemli gelişmeyi dünya ülkeleri arasında nüfus büyüklüğünde göstermiştir. 1928'de dünya ülkeleri arasında 21'inci sırada iken 1975'lerde 17'inci sıraya çıkmıştır. Son 25 yılda dış alımda dünya ülkeleri arasındaki ülkemizin yeri 50'inci sıradan 45'e yükselirken, dış satımı ise son 25 yılda yerinde saymış 55-56'inci sıradan yukarı çıkamamıştır.

Gayri safi yurt içi hasılda ise 1950'lerde uluslararasındaki ülkemizin yeri 18'inci sıra iken, 1975'lerde 21'inci sıraya inmiştir. Fert başına gayri safi yurtiçi hasılda ise ülkemiz 1950'lerde uluslararasındaki 39'uncu sırada iken büyük düşüş göstererek 1975'lerde 48'inci sıraya inmiştir. Bunun başlıca nedeni nüfusumuzdaki büyük artıştır. Bu sonuca göre giderek ülkemiz fertlerinin ortalama gelirlerinde uluslararasındaki yerlerini koruyamadıklarını, başka bir deyişle fakirleştiklerini göstermektedir.

Ülkemizin yarım asırlık geçmişine bakınca muayyen tarihlerde döviz darboğazına girilince devalüasyona gidilmiş, çok kısa süre için dışsatımda bir miktar artış görülmüşse de dışalımdaki artışlar daha büyük olmuş, devalüasyonları büyük fiat artışları takip etmiş tekrar aynı noktaya gelinmiştir.

ÜRETİM FAALİYET KOLLARINA GÖRE GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA
(Üretici Fiyatlarıyla)

Faaliyet Kolları	Carli Fiyatlarla			Sabit Fiyatlarla			Zimni Fiat deflatörü
	1978 TL	1979 TL	1979/78	1978 TL	1979 TL	1979/78	
1. Tarım	307 640.4	450 171.0	146.3	44 881.3	45 702.0	101.8	143.7
a. Çiftçilik	294 505.3	433 698.2	147.3	42 905.4	43 727.9	101.9	144.6
b. Ormancılık	10 671.0	12 800.8	120.0	1 597.5	1 584.3	99.2	121.0
c. Balıkçılık	2 464.1	3 672.0	149.0	378.4	389.8	103.0	144.7
2. Sanayi	299 551.1	518 021.0	172.9	53 546.0	51 385.3	96.0	179.7
a. Madencilik	13 294.3	22 632.2	170.2	3 553.4	3 782.2	106.4	160.0
b. İmalat Sanayi	264 112.8	464 046.2	175.7	46 130.6	43 548.0	94.4	186.1
c. Elektrik, Gaz ve Su	22 144.0	31 342.6	141.5	3 862.0	4 055.1	105.0	134.8
3. İnşaat Sanayii	65 646.9	99 977.2	152.3	12 545.3	12 881.7	102.7	148.3
4. Ticaret	173 091.1	277 031.5	160.1	28 654.0	28 473.7	99.4	161.1
5. Ulaştırma ve Haberleşme	111 971.4	188 013.3	167.9	19 793.1	20 529.2	103.7	161.9
6. Mali Müesseseler	38 760.0	54 457.8	140.5	6 646.4	7 051.8	106.1	132.4
7. Konut Gelirleri	56 860.9	91 297.2	160.6	10 410.6	11 108.1	106.7	151.5
8. Serbest Meslek ve Hizmetler	66 517.8	106 228.9	159.7	10 596.0	10 619.9	100.2	159.4
9. (—) İzafe Banka Hizmetleri Masr.	19 332.6	27 162.3	140.5	3 676.7	3 901.0	106.1	132.4
10. Endüstriler Toplamı (—9)	1 100 707.0	1 758 035.6	159.7	183 396.0	183 850.7	100.2	159.4
11. Devlet Hizmetleri	133 099.7	235 229.5	176.7	18 628.7	19 415.5	104.2	169.6
12. Toplam (10+11)	1 233 806.7	1 993 265.1	161.6	202 024.7	203 266.2	100.6	160.6
13. İthalat Vergisi	40 238.7	62 096.2	154.3	5 363.8	6 093.8	113.6	135.8
14. GSYİH (Alıcı Fiatla.) (12+13)	1 274 045.4	2 055 361.3	161.3	207 388.5	209 360.0	101.0	159.7
15. Dış Alım Gelirleri	15 942.7	48 171.1	302.2	1 869.1	3 489.6	186.7	161.9
16. GSMH (Alıcı Fiatlar.) (14+15)	1 289 988.1	2 103 532.4	163.1	209 257.6	212 849.6	101.7	160.4

1970 devalüasyonunda da dışsatımda önemli büyüme görülmesine karşın işçi döviz transferlerinde önemli gelişme olmuştur. 1974'lere gelindiğinde petrol fiyatlarında başlayan artışlar dünya konjonktürünü altüst edince dış alımdan gelen hammadde fiyatlarındaki artışlar nedeni ile dışticaret açığımız ve dış borçlarımız çığ gibi büyümüş, işçi gelirleri çare olma önemini yitirmiştir. Ülkemiz gider ayak tam bir çıkmaza girip 1977 ve 1978 devalüasyonlarına gitmiş, devalüasyonun giderek büyümesine neden olmuştur. 1979 da da yine büyük bir devalüasyona gitmek zorunda kalınmıştır. Son devalüasyonun büyük oranda olması işçi dövizlerinde son yıllarda görülmeyen bir sıçrama meydana getirmiştir. Ülkemizdeki enflasyonun giderek artışı işçi döviz transferlerindeki sıçramayı iki ay ile kısıtlamıştır. İşçi döviz girişleri kısa zamanda eski boyutlarına inmiştir. Belirli ülkeler uzun dönemde dışsatımlarında ya tekelleşme ile fiyatları arttırmışlar veya dışsatıma konu olan mallarının üretimini arttırmışlardır. Türkiye ise bu konuda ne bazı mallarda tekelleşebilmiş, ne de dışsatıma konu olan mallarının üretimini büyük ölçüde arttırabilmiştir. 1965'lerden sonra sadece dış ülkelere işçi yollayarak 1974'lere kadar dışsatımlarındaki eksikliği geçici olarak hissettirmemeye çalışmıştır. Fakat son yıllarda işçi dövizleride derde deva olmaktan çıkmıştır. Ülke tam anlamı ile darboğaza girmiştir. Bundan böyle kısa vadede alınacak politik amaçlı tedbirler ülke ekonomisinde bir ferahlama yerine ülkeyi daha büyük çıkmazlara sürükleyecektir.

Ülkemizdeki üretim düşüşlerinin sonucu meydana gelen enflasyon özellikle son üç yılda büyük boyutlara erişince uluslararasıda fert başına düşen milli gelir bakımından giderek bulunduğu sıradan aşağılara düşen ülkemizde bozuk gelir dağılımının daha da bozulmasına neden olmuştur. Bilhassa son yıllarda millî gelir tahminlerinde gördüğümüz gibi tarım kesiminden bu kesimin aleyhine diğer ekonomik faaliyet kollarına kaynak aktarmaları meydana gelmiştir. Tarım kesiminde üretime iştirak edenler yaratılan gelirden daha az pay alır olmuşlardır. Bu arada tüm üretim kollarında üretime katılan maaş ve ücretlilerinde son yıllarda üretimden aldıkları paylarda adette nisbi önemlerindeki artışa karşın azalma görülmüştür. Enflasyon nedeni ile giderek yaratılan gelirden daha az pay alan maaş ve ücretliler 1963'te toplam gelir vergisinin % 57.8'ini verirken 1970'lerde

% 66.2'sini son yıllarda % 66.0'ın üstünde kısmını verir olmuşlardır. Buna karşın müteşebbisler kesiminin toplam çalışanlar içinde nisbi önemlerinin azalmasına rağmen, toplam yaratılan gelirden aldıkları pay giderek çoğalmıştır. Bu kesimin 1963'lerde verdiği gelir vergisi, toplam gelir vergilerinin % 40.0'nın üstünde iken son yıllarda % 30.0' a kadar düşmüştür.

Verilen rakamlar ülkede zaten bozuk olan vergi adaleti ve gelir dağılımının giderek daha da bozulduğunu açık seçik ortaya koymaktadır.

Görüldüğü gibi enflasyon ülkede giderek tarım kesimi ve maaş ve ücretlilerden diğer faaliyet kollarındaki müteşebbisler kesimine bir kaynak aktarmasına neden olmaktadır. Bunu önlemek için kısa vadede asgari ücretten vergi almamak, katsayıyı arttırmak hiç bir şey sağlamıyacaktır. Çünkü bu önlemler için gerekli olan kaynak dolaylı vergiler kanalı ile yine maaş ve ücretlilerden büyük ölçüde tahsil edilecektir.

Sonuçta eski örneklerde olduğu gibi hiç bir şey değişmeyecektir. Enflasyon üretim arttıramadıkça devam edecek, üretime katılan maaş ve ücretlilerde giderek GSMH'dan daha az pay almaya devam edeceklerdir. Ülkedeki her kişiden kazandıkları gelirleri ile orantılı vergi alınamadıkça, daha az vergi yükü altında olanlar enflasyonu körüklemeye devam edeceklerdir.

Sabit ve dar gelirlielerin tüketimleri enflasyon nedeni ile zaten kısıtlanmıştır, giderek daha az mal ve hizmet satın almaktadırlar. Çünkü mal ve hizmetlerin fiyatlarındaki artış, onların maaş ve ücretlerindeki artışın önünde seyretmektedir. Enflasyonu körüklüyen fazla gelirler adil bir vergileme ile vergilendirilmezse fiyat artışlarına bir çözüm getirmek imkansız görülmektedir.

Ülkede adil bir vergileme ile tüketimde adil bir kısıtlama sağlanırken, Türkiye'nin dış alemden alımlarında bir süre için kısması, yani dışarıdan alınan malların tüketimini azaltması icab edecektir.

Bu da dışa bağımlı sanayimizde yapısal değişikliğe giderek, petrol tüketimini kısarak yapabilecektir.

Bir müddet planlarda ön görülen kalkınma hızlarından vaz geçilecektir. Bu zaman zarfında fert başına zaten azalmaya başlayan gayri safi milli hasılda azalma bir süre daha devam edecektir. Yani bir süre içinde ülke fertleri fakirleyecektir. Bunu açık seçik içinde bulunduğumuz kış günlerinde görmekteyiz. Birden odun ve kömür sobaları kaloriferlerin yerini alarak uzun yıllar gerisine dönüş görülmüştür. Bu dönüşe bir süre çare bulunamayacaktır. Daha başka bir deyişle ülke bir süre fakirleyecektir. Ülkede yeni yapısı ile sanayi ve tarım yeniden planlanıp ekonomi sağlam temellere oturtulup kalkınmaya devam edilecektir.

Gelir dağılımı ve vergi adaleti sağlanırsa çok kısa sürecek fakirleşme ülkede pek hissedilmeyecektir.

Aksi takdirde fakirleşme daha büyük boyutlara varacaktır. Kısa vadede bulunacak krediler, işçi dövizlerinde sağlanacak fazlalıklar ve devalüasyonlar bir çözüm getirmeyecek, ülke bu dar boğazı atlatabilmek için tüketimini kısıcak ve kısa bir süre için fakirleşecektir, başka bir çıkış yolu görülmemektedir.

KİMSAN TİCARET A. Ş.

**Ciba-Geigy Boya ve
Plastik Maddeleri**

Türkiye Mümessilliği

28 60 24

Tel : 28 60 25 Tekstil Boyaları Kısmı

26 51 12 Plastik Maddeleri Kısmı

Aşirefendi Cad. İmar Han 37/4 ve 5 Sirkeci — İSTANBUL

P. K. 1010 — Sirkeci — İSTANBUL

Telgraf : KİMSANTAŞ

Teleks : 22423 Kims. Tr.

nesilden
nesile

biraların ası
TEKEL birası

TEKEL
Birası

1980'in Başında Türk Ekonomisinde "Savurganlık" ve Ekonomik Gelişme

Prof. Dr. Gülten KAZGAN (*)

Ekonomi biliminin temel uğraşı, piyasa ekonomisi koşullarında akılcı kaynak dağılımının nasıl gerçekleşeceğini, etkinliğe ulaşılacağına araştırmaktır. Uygulamada ise, ülkeler arası yarışma yine kaynak dağılımı etkinliği üzerinde yoğunlaşmaktadır : işsizlik oranının düşüklüğü, (belirli bir tasarruf oranıyla sağlanan) gelişme hızının yüksekliği, hesap yapmayı engelleyen, öngörülerini olanaksızlaştıran enflasyon oranının düşüklüğü, refahın yaygınlığı bu yarışın temel öğeleridir.

Etkinliğe teoride ve uygulamada bu kadar önem verilmesine, son yıllarda Türkiye ekonomisi fakülteleri, ticarî bilimler akademileri ve bunlardan mezun olmuş kişilerin enflasyonuna uğramasına, ayrıca, piyasa ekonomisinde görece bir gelişmeye rağmen, Türk ekonomisi varolan kaynaklarını çok kötü kullanan bir ülke görünümünden kurtulamamaktadır. Hattâ, petrol bunalımıyla birlikte başlayan dar-

(*) I. Ü. İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi.

lıklar ve son yıllardaki görece fakirleşmeye koşut olarak, etkinlik düzeyinin gittikçe düştüğü de rahatça gözlenebilmektedir. Gerçekten, kaynaklarını bu denli kötü kullanan bir ekonominin nasıl geliştiğini anlamak bile zordur. Ne var ki, Türk ekonomisi düşük etkinlik düzeyine rağmen gelişse bile, gelişmenin sosyal ve özel maliyeti yüksek olmaktadır : varolan kaynaklar daha etkin kullanılsaydı ulaşılabilecek gelişme ve refah düzeyinin çok altında kalınmaktadır. Oysa, petrol bunalımından bu yana ortaya çıkan koşullar, ancak kaynaklarını yüksek etkinlik düzeyinde kullanacak ülkelere gelişme olanağı bırakacak niteliktedir. OPEC ülkeleri dışında kalan gelişmiş ya da yeni gelişen tüm ülkeler için bu yargı geçerlidir. Buna göre, Türk ekonomisinde temel bir çelişki gözlenmektedir: kaynakların etkin biçimde kullanılmasının gerektiği petrol krizi koşulları, eş-ablı olarak, Türk ekonomisinde «savurganlığı artırıcı» koşulları da birlikte getirmiştir. Dikkat edilmesi gereken nokta, bu savurganlığın daha önce var olan savurganlığa eklediği yeni savurganlık biçimleridir.

Çöpe atılan tonlarca ekmekten yüksek oranda açık ve gizli işsizliğe, değerlendirilemeyen doğal kaynaklardan imalat sanayiinde atıl kapasiteye, ne kişiliği ne de düşünce yetenekleri yada beceri düzeyini artırmaya hizmet ettiği söylenemeyecek bir orta eğitimde yitirilen yıllardan meslek edinme amacıyla ilgisi olmayan amaçlarla geline üniversitelerde yitirilen yıllara kadar ülke çapında gözlenen savurganlık «gelenekselleşmiş»tir. Tabii, bunara, moda değişmelerini izleyerek fiziksel ömrünü tamamlamamış malların atılması, gösteriş amacıyla döviz içeriği yüksek tüketim eğilimi vb. gibi, daha çok yüksek gelirli sınıfla ilgili savurganlık biçimleri de eklenmelidir. Petrol krizinin etkileri Türkiye'ye yansırncaya kadar olan yıllarda, genel ya da sınıfsal savurganlığa rağmen, ekonomi, nüfus artışının üzerinde seyreden ve refah düzeyini genelde artırabilen bir gelişme hızı tutturabilmiştir. Nevar ki, 1974 sonrası yıllarda dış ticaret hadlerinin aleyhe seyri, her yıl reel üretim artışlarının bir kısmını fiyat mekanizması yoluyla dışarıya aktarmaya başlamıştır; reel gelir artışları; böylece, üretim artışlarının altında kalmağa başlamıştır. Buna ek olarak, ortaya çıkan döviz darboğazı reel üretim artışlarını da düşürmektedir. Sonuç, 1979 yılında nüfus artışının da altında kalan milli gelir artış hızıdır. Geleneksel ve yeni savurganlık türleri giderilmedikçe -varolan kaynakları artıran yeni buluşlar da olmadıkça

Türkiye'nin gelişme hızının 1979 düzeyinin çok üstüne çıkması da olanaksızdır.

Öyleyse, 1980'lerin başında Türk ekonomisinin gündeminde, geleneksel savurganlığı önleme, petrol kriziyle birlikte ortaya çıkan ek savurganlık türlerini ortadan kaldırma, yeni kaynaklar yaratacak buluşlara yönelme -ve bunlarla doğrudan ilgili olarak- döviz darboğazını hafifletme ve dış ticaret hadlerindeki kötüye gidişi yavaşlatma gibi çok boyutlu yeni sorunlar vardır.

Petrol krizinin yolaçtığı yeni savruganlık türleri şöyle özetlenebilir :

a) elektrik enerjisinin düzenli bir akım olarak sağlanamamasının sonucu bir yandan üretimde atıl kapasite yaratırken, bir yandan da eksikliğini telâfi için jeneratör gibi özel elektrik üretim aracı ya da elektrikli araçların yerine ikame edilebilecek diğer yakıt türleriyle kullanılan -gaz lambası gibi- ek araçların kullanımını artırmasıdır. Yani, belirli hatta çaha düşük düzeyde enerji üretimi için gereken araç-gereç arttığına göre, etkinlik düzeyi düşmektedir.

b) petrol türevlerinin düzenli bir akım olarak sağlanamaması, aynı etkileri yaratmaktadır: petrol teknolojisine göre kurulmuş üretim tesisleri ya da tüketim araçları atıl kalırken, yani üretim düşerken, bunlara ek yeni araç-gereç kullanımı ortaya çıkmaktadır. Örneğin, kalorifer yakıtı bulunamayınca kullanılmak üzere elektrikli ısıtıcılar alınmakta, kurulu gaz türbinleri ya da fuel-oil santralleri atıl kapasiteyle çalışırken farklı teknolojiye dayanan yeni santraller kurulmakta, benzin bulunduğunda doldurabilmek bulunmadığında da benzinsiz kalmamak için aileler çift araba almakta vb. dir. Aynı sonuç, burada da geçerlidir: belirli bir hizmet birimi sağlayabilmek için gereken araç-gereç miktarı artmıştır.

c) Petrol türevlerinden her biri için -rafinerilerde ham petrol ayrıştırılmasıyla elde edilenin üzerinde- doğan ihtiyaç, çok zaman «spot» piyasadan karşılanmaktadır. Bağlantılı ham petrol fiyatının üzerindeki fiyattan bu türevlerin sağlanması, belirli petrol biriminin döviz maliyetinin artması demektir.

d) Petrol krizini izleyen yıllarda yoğunlaşan döviz darboğazı, girdileri için dış dünyaya bağlı üretim dallarında atıl kapasite ya-

ratmakta, işsizliğe yolaçmaktadır; diğer yandan, B. Avrupa kendi krizini atlatmak için korumacılığını artırırken, benzer bir etki yaratmaktadır : dokuma ihracatı örneğinde olduğu gibi, ihacata yönelik kapasitenin tam kullanılamaması dolaylı yoldan petrol krizinin etkinliği düşürmesi demektir; ithalatın düzenli yapılamaması olasılığına karşı, işletmeler olağanüstü stoklarla çalışmakta, aileler de evlerde hemen her tür malın stokunu yapmaktadır.

e) Petrol krizinin de etkisiyle ivme kazanan enflasyon kaynak dağılımı bozukluklarına, kişisel güvenliği sağlamak için altın gömülemeye, spekülatif stoklamaya yolaçarak yine aynı sonucu yaratmaktadır.

Yukarıda değindiklerimiz, «geleneksel» savurganlık türlerine ek olarak, petrol krizinin sonucunda ortaya yeni çıkanlardır. Burada sorun, Türk ekonomisinin bir yandan dış ticaret hadlerinden reel gelir kaybına uğrarken, bir yandan da (yeni ve eski biçimleriyle) savurganlık karşısında 1980'li yıllarda gelişmesini nasıl sürdürebileceğidir. Eğer savurganlığın her türlüünü gidermek için ivedi çareler bulunmazsa, 1980'li yıllarda Türk ekonomisinin gelişeceğini düşünmek bir hayal olarak kalır. 1974 öncesi yıllarda ekonominin kalıdırabildiği savurganlık türleri başta olmak üzere, yenilerini de gidecek ivedi önlemler, gelişmenin ön koşulu sayılmalıdır.

Açıktır ki, petrol krizi sonrası döneme özgü yeni biçim savurganlık, ancak yeni kaynakların yaratılmasıyla giderilebilir : Türkiye'nin varolan petrol rezervlerindeki verim düzeyini yükseltmesi ve yeni rezervler bulması, petrole dayanmayan elektrik enerjisi üretimini artırması, ülkeye döviz girişini artıracak her türlü olanağı seferber ederek döviz kaynaklarını artırması, enflasyon hızını düşürmesi, bu arada ilk akla gelen önlemlerdir. Nevar ki, bu önlemler, yıllardır gelenekselleşmiş olan savurganlık biçimlerini gidermeye yetmeyecektir. Bunların giderilmesi, nüfus artış hızının düşürülmesinden gelir bölüşümü bozukluklarının düzeltilmesine, eğitim yapısının değişmesine, tüketim alışkanlıklarının rasyonelleştirilmesine kadar uzanan köklü yenilikleri gerektirecektir. Hernekadar, günümüzdeki darboğazda ivedilik taşıyan birinci tür önlemlerse de, uzun dönemli bakışta, ikinciler de mutlaka üzerine eğinilmesi gereken sorunlar olarak gündemdedir.

1979 Yılı Sonunda Türkiye Ekonomisi

Prof. Dr. Erdoğan ALKİN (*)

1979 yılı sonunda Türkiye ekonomisinin durumu kısaca, boyutları bir önceki yıla göre büyüyen enflasyon, döviz darboğazı ve gelir dağılımı bozukluğuna değinilerek özetlenebilir. Gerçi birbiri ardınca gelen yıllar boyunca hep aynı sorunlardan ve bu sorunları çözebilecek önlemlerden söz etmek bir tür bıkkınlık da yaratmaya başlamıştır ama çaresiz, sorunlar budur ve bunlar tartışılacaktır. Ekonomiye yönetmek için gerekli ana politikalar yerine parçalı ve zaman zaman da birbiriyle çelişen uygulamaların kullanılması sonunda enflasyonun üç rakkamlı sayılara ulaşması olasılığı büyük. 1979 yılı bütçe harcamalarının trendi, 1980 yılı bütçesinin görünümünü hiç de gerçekçi olarak nitelenmiyor. Yılbaşından bu yana yüzde 60 dolayında genişleyen emisyon hacmi ve bu gelişmenin arkasında yatan en önemli nedenin kamu harcama eğilimleri olması enflasyona karşı politikaların yalnızca sözde kaldığını göstermekte. Üstelik para ar-

(*) İ. Ü. İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi.

zının denetimi için bir takım yasal düzenlemelerden yarar umulması da sağlıklı bir gelişme değil. Döviz darboğazı, yeterli petrol dışalımını olanaksız kılacak boyutlara ulaşmış durumda. Diğer bütün sorunlarla birlikte enflasyon ve döviz darboğazı gelir dağılımını önceden kestirilemeyecek ölçülerde bozmuştur. Kısaca özetlemek gerekirse Türkiye 1970 den sonra kendi potansiyelinden kaynaklanan ve hızla gelişmenin eşiği sayılabilecek koşullardan yararlanmayı bilemedi. Bunun üstüne 1974 de başlayan dünya bunalımının olumsuz etkileri de eklenince sorunların boyutlarının bu ölçülere varmasını olağan karşılamak gerek. Olağan olmayan, ekonomi politikasında olumsuz yönlerden de olsa önemli tecrübeler kazanan yöneticilerin hala bu tecrübeleri kullanmaya yanaşmamalarıdır. Oysa bir iki yıl önce önerilen önlemlerin bile uygulama olanağı -bu hızdaki bir enflasyon döneminde- kalmamıştır ve yeni önlemlerin düşünülmesi gerekmektedir.

1979 yılında büyüme hızının yüzde 1.7 olacağı tahmin ediliyor. Bu, ikinci dünya savaşından sonra görülen en düşük büyüme hızı. Nüfus artışı hızı dikkate alındığında kişi başına üretimde yüzde 1 azalma olduğu söylenebilir. Tarımsal üretim artışı yüzde 1.8 iken, sanayi kesimi yaklaşık yüzde 3 gerilemiş durumda. İmalat sanayiindeki üretim gerilemesi yıl sonunda yüzde 3.6 düzeyini bulacak. Üretim istatistikleri belli mallarda üretim gerilemeleri olduğunu gösteriyor.

Yatırımlar hakkında henüz yeterli bilgi yayınlanmış değil. Ancak makine - teçhizat dışalım rakamları yatırımlar hakkında belli izlenimler vermekte. Başka bir deyişle, döviz darboğazı - finans güçlükleri - geleceğe ait karamsar bekleyişler yatırımları olumsuz yönde etkilemektedir.

Ekonominin parasal göstergeleri enflasyonist genişlemeyi en iyi biçimde yansıtmakta. Emisyon hacmi Kasım ayı ortalarında 170 milyar lirayı, para arzı 425 milyar lirayı geçmiş durumda. Yıllık artış hızları sırasıyla yüzde 50 ve yüzde 46 dolayında. Oysa 635 milyar lira düzeyindeki kredi hacmi ancak yüzde 23 artmış. Mevduat artışı yüzde 49. Aynı dönemin fiyat artışları ise yüzde 70 dolayında. Bütün bu parasal göstergeler, böyle yüksek bir enflasyon sürecinde eko-

nomideki likidite darlığını vurguluyor. Bu bir çelişki değil, olağan-üstü enflasyon dönemlerinin olağan görüntüsüdür. Her parasal genişleme enflasyonu daha da hızlandırırken, söz konusu parasal genişlemelerin yarattığı likidite olanakları neden oldukları enflasyon hızına göre sınırlı kalmaktadır. Böylece, hızlı bir enflasyon döneminde uygulanacak anti-enflasyonist para politikasının - ki bu uygulama zorunlu görünüyor - neye malolacağı açıkça belli olmaktadır.

Uluslararası ekonomik ilişkiler ile ilgili göstergelerdeki gelişmeler de hayli ilginç. Ekim sonu itibariyle dışsatım 1.8 milyar doları bulmuş durumda. Yıl sonunda bu rakamın 2.2 milyar dolara varması olası. Sanayi malları dışsatımı 1978 yılının aynı döneminde toplam dışsatımın yüzde 27 sini oluştururken bu yıl yüzde 35 ini oluşturuyor. Bunun bir nedeni çimento, dokuma ve taşıt dışsatımındaki yüksek oranlı artışlar, diğer nedeni buğday ve pamuk gibi tarım malları dışsatımındaki geçen yıla göre gerilemelerdir. On aylık dışalım gerçekleştirmeleri 4 milyar doları geçtiğine göre toplam dışalımın yıl sonunda 5 milyar dolara varması beklenebilir. Ham petrol dışalımını geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 14 gerilemiş durumdadır. Ancak bu gerileme anlamlı bir tasarruftan değil, döviz darboğazının yarattığı alım güçlüklerinden kaynaklanmaktadır. Söz konusu alım güçlükleri büyüdüğü ölçüde, petrol kullanımında sıkıntılar genişleyecektir. Ham petrol dışalımındaki gerilemeye karşılık petrol ürünleri dışalımında önemli artışlar gerçekleşmiştir. Bu durum da olumlu olarak nitelenebilecek bir sonuca değil petrol politikasında önemli bir çelişkiye işaret etmektedir.

Elimizde gelir dağılımı ile ilgili veriler yok. Ancak faiz ve kur politikası uygulamaları, önemli boyutlarda rantların oluştuğunu vurguluyor. Bunun üstünde enflasyonun gelir dağılımını bozan etkileri de eklendiğinde ekonomideki yanlışlıkların yükünü giderek alt gelir sınıflarının yüklenmekte olduğu kolayca ileri sürülebilir. Bu durum yalnızca ekonomik değil, toplumsal ve siyasal dengeleri de hızla olumsuz yönde etkilemektedir.

Kısaca özetlemek gerekirse 1979 yılı sonunda ekonomi reel yönden duraklamakta, parasal yönden ise giderek şişmektedir. Bu sağ-

lıksız görünümün yanında dış denge de yaklaşmaktadır. Böyle bir ortamda devamlı ileri sürülen istikrar önlemleri uygulansa dahi iyileştirme değil ancak kötüye gidişde yavaşlama etkisi yaratabilecektir. Ekonominin rayına oturması için istikrar politikalarının ötesinde ayrıntılı uygulamalar gerekmektedir. Ancak, 1980 yılına girerken öneilen paketlerin böyle bir anlayıştan uzak görünüm taşıdığını da söylemek zorundayız. Bütün göstergeler gelecek yılın, çok zor bir dönem olacağı izlenimini veriyor.

**ÜRETİM FAALİYET KOLLARINA GÖRE GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA
(1968 FAKTÖR FİATLARIYLA 9 AYLIK VERİLERE GÖRE)**

Faaliyet Kolları ve Toplamları	1978	1979	Milyon TL
			Hız
1. Tarım	43 383.3	44 156.6	101.8
a. Çiftçilik	41 873.8	42 645.1	101.9
b. Ormancılık	1 132.2	1 122.9	99.2
c. Balıkçılık	377.3	388.6	103.0
2. Sanayi	46 007.0	44 663.6	97.1
a. Madencilik	5 462.3	5 269.4	96.5
b. İmalat Sanayi	36 817.6	35 493.8	96.4
c. Elektrik, Gaz ve Su	3 727.1	3.900.4	104.7
3. İnşaat Sanayii	12 270.8	12 591.7	102.6
4. Ticaret	27 411.2	27 367.5	99.8
5. Ulaştırma ve Haberleşme	19 482.1	19 790.9	101.6
6. Mali Müesseseler	4 785.6	5.077.3	106.1
7. Mesken Gelirleri	9 178.7	9 794.4	106.7
8. Serbest Meslek ve Hizmetler	9 536.4	9 557.5	100.2
9. Endüstriler Toplamı (1-9)	172 055.1	172 995.5	100.5
10. Devlet Hizmetleri	18 628.7	19 415.5	104.2
11. Toplam (9+10)	190 683.8	192 415.0	100.9
12. Dış Alem Gelirleri	869.1	3 489.6	186.7
13. GSMH (Faktör fiat.) (11+12)	192 552.9	195 904.6	101.7
14. (—) Subvansiyonlar	4 350.6	4 576.2	105.2
15. Vasıtalı Vergiler	21 055.3	21 521.2	102.2
16. GSMH (Alıcı fiat.) (13—14+15)	209 257.6	212 849.6	101.7

PARA ARZI (Milyon TL.)

D E R G İ S İ

	1977 31 Aralık	1978 17 Kasım	1978 31 Aralık	1979 26 Ekim	1979 16 Kasım	% Değişme (1978)	% Değişme (1979)
Emisyon Hacmi	78.764	113.224	114.616	185.774	171.811	43,8	49,9
— Banknot	77.881	11.273	113.662	184.853	170.890	44,2	50,3
— Ufak Para	883	951	954	921	921	8,0	— 3,5
Banka Kasaları	15.811	13.621	20.799	16.776	23.022	—13,9	10,7
— Banknot	15.278	13.533	20.716	26.748	22.992	—11,4	11,0
— Ufak Para	89	88	83	30	30	— 1,1	—63,9
Tedavül	62.953	99.603	93.817	168.996	148.789	58,2	58,6
— Banknot	62.159	98.740	92.950	168.105	147.898	58,9	59,1
— Ufak Para	794	863	867	891	891	8,7	2,8
Tevdiat Parası	149.017	167.947	196.633	306.871	293.271	12,7	49,1
— Vadesiz Tic. Mevduat	63.027	73.295	86.072	129.222	131.327	16,3	52,6
— M. B. Serbest Mevduatı	789	3.191	4.021	9.540	10.588	304,4	163,3
— Vadesiz Tasarruf Mev.	83.873	90.262	105.347	130.277	133.631	6,7	26,8
— Diğerler	1.328	1.200	1.193	1.200	1.200	— 9,6	0,6

— 121 —

Para Arzı	211.970	267.550	290.450	439.135	425.535	26,2	46,5
Arttırıcı Faktörler	465.242	656.000	676.785	942.643	942.312	41,0	39,2
— Net Kredi Hacmi	351.052	431.868	457.944	630.634	635.494	23,0	38,8
° Banka Kredileri	231.376	271.085	294.365	379.533	384.951	17,2	30,8
° M. B. Doğrudan Kredi	119.576	160.783	163.579	251.101	250.543	34,5	53,2
— Altın Döviz Mevcudu	14.360	30.085	23.782	36.516	33.648	109,5	41,5
— Diğer Plasmanlar	99.830	194.047	195.059	275.493	273.170	94,4	40,0
Azaltıcı Faktörler	253.272	388.450	386.335	503.508	516.777	53,4	33,8
— Para Benzeri Likidite	72.126	99.595	107.736	141.309	141.776	38,1	31,6
° Vadeli Tasarruf Mev.	39.378	50.564	55.396	80.805	81.263	28,4	46,7
° Diğer Mevduat	26.982	32.641	36.556	39.433	31.029	21,0	12,2
° M. B. de Mevduat	5.765	16.390	15.784	21.071	19.484	184,3	23,4
— Diğer Plasmanlar	181.146	288.855	278.599	362.199	375.001	59,4	34,6

OCAK—EKİM DIŞSATIMI (Milyon \$)

	1978	1979
1. TARIM VE HAYVANCILIK KESİMİ	1.107	1.069
2. MADENCİLİK VE TAŞOCAKÇILIĞI	96	121
3. SANAYİ KESİMİ	444	640
TOPLAM	1.647	1.830

OCAK—EKİM DIŞALIMI (Milyar \$)

	1978	1979
1. TARIM VE HAYVANCILIK KESİMİ	37	30
2. MADENCİLİK VE TAŞOCAKÇILIĞI	899	817
(Ham Petrol)	(863)	(743)
3. SANAYİ KESİMİ	2.541	3.111
(Petrol Ürünleri)	(242)	(584)
4. BEDELSİZ	94	111
TOPLAM	3.571	4.069

TOPTAN EŞYA FİYATLARI ARTIŞLARI (%)

	1979/78
Ocak	49.6
Şubat	50.1
Mart	51.0
Nisan	57.3
Mayıs	59.5
Haziran	68.0
Temmuz	66.3
Ağustos	67.8
Eylül	65.6
Ekim	69.7

enerji mi? haberleşme mi?
İHTİYACINIZ KABLO İSE

AKLINIZ ARKADA KALMAMALI..!

**YENİ TEKNOLOJİYİ BULUP SİZİN MAMÜLLERİNİZ İÇİN
UYGULARKEN DAİMA,**

AKLINIZIN ARKADA KALMAMASINI DÜŞÜNÜRÜZ

**TÜRK STANDARLARI ENSTİTUSU'NA SİZİ GÜVEN VERMEK İÇİN
BİZİMLE BERABERDİR. MAMÜLLERİMİZDEKİ TSE GARANTİSİ İLE**

- ENERJİ KABLOLARI (20 KV a kadar)
- TELEKOMÜNİKASYON KABLOLARI.
 - 1800 çiftte kadar çok perli askı telli veya ekranlı yeraltı tipi.
 - Jönksiyon kablolu
 - Tamdolu kablo.
 - Camper telli
 - Askı telli, askı teli, dış tesisat kablolu
- TESİSAT KABLOLARI
- PLASTİK İZOLASYONLU HER NEVİ ÖZEL KABLOLAR.
 - Gemi tipi kablolar.
 - Televizyon anten kabloları.
 - İstek üzerine her tip özel kablo
- VE
- EMAYE BOBİN TELLERİ 0.05 ile 3.00 mm arası yuvarlak ve dikdörtgen
- İLE

KAVEL Kablo ve Elektrik Malzemesi A.Ş.
Telefon: 45 35 05 - 45 34 94

EN İYİ HİZMET İÇİN BİZİ ARAYINIZ.

Tarihi İki Belge ve Borsa Oyunları

Prof. Dr. Haydar KAZGAN

İstanbul 19. asrın ikinci yarısından başlayarak 1930 yılına kadar uzanan bir zaman içinde özellikle para, hisse senedi ve borç senetleri borsaları bakımından çok ilginç bir tarih yaşamıştır. Osmanlı evrakı nakdiyesinin bugünkü anlama göre devamlı olarak «konvertibli» bir para olması bu borsa işlemlerinin uluslararası bir nitelik ve nicelik kazanmasına yardım ettiği gibi bankerliği önemli ve saygılı bir meslek haline getirmiştir. Gerçekte Galata Bankerleri diye tarihe geçen ve tümü ile Osmanlı azınlıkları ile kısmen İstanbul'a yerleşmiş Avrupalılar, borsacılık yolu ile Osmanlı ekonomisinde özellikle 1854 de akdolunan ilk Osmanlı Dış Borcundan sonra çok önemli bir rol oynamışlardır. Bu tarihten önce dış piyasalara bağılılıkları ancak şahsi girişimlere, ortaklıklara ve akrabalıklara bağlı kalan Galata Sarrafları, bu tarihten sonra Osmanlı Borç tahvilatının içinde ve dışta pazarlanması ve borsa işlemlerine konulmasında büyük rol

* I. T. Ü. Öğretim Üyesi

oynamışlardır. Osmanlı tahvilatına iç piyasalarda talep yaratarak dış borsalardaki spekülasyonların bu tahvilatın değerini düşürücü ve dolayısıyla Osmanlı hükümetine maliyetinin yükselmesini önleyici bir faaliyet gösterdikleri de bir gerçektir. Ancak bir taraftan Osmanlı yüksek memurlarının para istikraz etmekteki eski alışkanlıklarından vazgeçmemeleri ve diğer taraftan Osmanlı hükümetlerinin borçlarını ödemedeki aksaklıklar Galata sarraflarının büyük bir kısmının «tefecilik» ve «piyangoculuk» ile «borsa oyunları» gibi Osmanlı ekonomisi için çok üzücü neticeler veren faaliyetlere başvurmalarına sebep olmuştur, denebilir.

Gerçekten 19 asrın son çeyreğinden, Abdülhamit II devrinin sonuna kadar çıkarılan borsa nizamnamelerine rağmen Galata Borsası Osmanlı ekonomisinin bir aynası olmuştur. Muharrem Kararnamesi ile birçok devlet varidatına Duyunu Umumiyece el konması, devletin memur maaşlarını muntazaman ödemesini engellemiştir. Diğer taraftan, özellikle yüksek memur tabakasının Batı tüketim tarzına düşkünlüğü dolayısıyla artan masraflarını ancak Galata bankerlerinden şahsi borç almak suretile karşılamak adet haline gelmiştir. Böylece, bir taraftan maaşlar yüksek faizlerle kısırlanırken, diğer taraftan bu maaşların tutarını aşan borçlara girilmişdir. Fakat, durum bununla da kalmamış, borsa oyunları ile kolay para kazanma yolu açıldığını sanan devlet ricali ve hatta bir kısım esnaf ve tüccar Galata bankerlerine büyük kazançlar sağlamışlardır.

1854 yılından itibaren yeni bir şekil alan Galata borsasının başlangıçta en büyük özelliklerinden biri de ilk kurulan Türk anonim şirketi olan «Şirketi Hayriye»nin hisse senetlerini değerlendirmesi olmuştur. Ne yazık ki bu olumlu deneme devam etmemiş, bu şirketten sonra sermayesi Osmanlılara ait olan şirket pek kurulamamıştır. Bunun sebebi «Şirketi Hariye»nin ilk yıllarda büyük yönetim zorlukları içine düşmesi, şirket yönetimini mültezime vermek zorunda kalmasıdır, denebilir. Gerçekten, iki ayrı ermeni vatandaşa sıra ile devredilen yönetimde başarıya ulaşamamış, nihayet şirketin yönetimi yeniden teşkil eden bir yönetim kuruluna bırakılmıştır. Fakat, şirket bundan sonra dağıttığı temettü Galata Borsası ölçülerine göre düşük kaldığı için, yeni şirketler denemesine girişmeğe kimse cesaret edememiştir. Böylece Galata borsası yabancı şirketlerin hisse se-

netleri ve borç senetleri ile yabancı devletlerin tahvilatı ile Osmanlı tahvilatı üzerine muamele yapan bir kuruluş haline girmiştir. Para ve kambiyo muameleleri de bu arada büyük spekülâtif faaliyetler içinde yürütülmüştür.

1908 den sonra İttihat ve Terakki hareketi içinde yer alan ve tarihimize «Milli şirketler denemesi» olarak geçen olay Galata Borsası dışında kalmak zorlaması ile ölü doğan bir hareket olarak kalmıştır.

Galata borsası hakkında ele aldığımız dönemi kapsayan belgeler arasında bir tanesini buraya koyarak yukardaki yorumlarımızı daha açık bir şekle sokmak amacındayız.

Belge 1

Servetfunun (ilâve kısmı) 5 Ocak 1906 N. 769. S: 120.

Serveti nakdiyenin hüsnü istimali konusunda «Levant Herald» (O devirde İstanbul'da yayınlanan bir gazete) şayanı dikkat bir makale neşrederek şu yolda idareyi kelimâ etmiştir : Borsalarda duçarî zarar ve ziyan olanlara hergün tesadüf olunuyor. Bazı iflâslardan dolayı duçarî zarar olanlar nadir olmadığı gibi, ihval edilenlerin hadi hesabı yoktur. Keşide edilen tahvilat kuraları ile bila zahmet tezyidi servet etmek isteyenler pek çoktur.

Pek çokları da yüzde iki, yüzde üç bir temettüe kanaatle servetlerini ve tasarruf eyledikleri paraları hapsediyorlar. Bunlar ellerinde bulunan para ile külliyyetli bir senede sahip ve zengin olmak istidadında bulundukları halde, cuzi bir kâr ile kanaat eyliyorlar. Fazla sermayesi olanlar borsa eshamı alacakları yerde paralarını ziraât ve zanaat ve ticaretin terakkisi maksadı ile teşebbüsâtı mahalliyeye sarf ve istimal etseler memaliki şahne gibi tevsiyi servete pek ziyade müsait olan bir memlekete pek çok menfaatler olacağı gibi, kendilerinin de daha müstefit olacakları aşikârdır. Kuvveyi nemayiyesi fevkalâde olan toprağın işletilmesi borsa'da edilen istifadeye nisbetle gayrı mütenahi menafi temin edeceği gibi, bu sermayeler se-meresi olarak bugünkü mahsulatın yüz misli fazla mahsulat husule gelir. Saniyen zürraya ve köylülere iş bulacağı gibi işlemeyi de öğrenmiş olurlar.

Memaliki şahanede hayli sermayedar vardır. Bunlar paralarını eshama hasredeceklerine teşebbüsâtı nafiyyede bulunsalar memleketlerine daha ziyade hizmet etmiş olurlar. Herkes malik olduğu sermaye ile kendi toprağında, kendi ticaret ve sanayiinde istifade ederse fevkalâde netice elde eder. Cuzi sermayesi olanlar dahi ecnebi rekabetinden korktukları takdirde temettüâtı teksir ederek (kooperatif) şekil ve tarzında şirketler teşkil edebilirler ki, bu halde esham temettüüne faik faydalar temin etmiş olurlar.

Aslında Galata Bankerleri ile memleketin her tarafına yayılmış bunlara bağlı tefeci ve küçük sarrafların dahi zaman zaman sözcülüğünü yapan ve ilân sayfalarında büyük bankerlerin kocaman ilânlarına yer veren bu gazete'nin bu şekilde bir yazı yayınlaması çok anlamlıdır. Fakat iktisadi düşünce sistemi içinde çok yerindedir. Çünkü o devirde Avrupa'da olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğu'nun kasabalarına kadar ikramiyeli piyngolu tahvilat furyası çok vahim ekonomik ve sosyal sonuçlar doğurmakta idi. Örneğin Osmanlı İmparatorluğunda toprakların en berekli olduğu Adana ve Ege bölgesinde arazisini ipotek edip özellikle Rumeli ve Anadolu demiryollarının ve hatta yabancı şirketlerin ikramiyeli tahvilatına yatırırların çoğu topraklarını ellerinden çıkarmak zorunda kalmışlardı. Tefecilerden % 15 varan faiz ile borç alıp % 4 veya 5 getiren ikramiyeli tahvilata yatırmak suretile büyük bir kumar oynayanlar hiç de aradıklarını bulamamışlardı. Aksi gibi Rumeli ve Anadolu demiryolları şirketlerinin ikramiyeleri de hep yabancı ülkelerde çıkıyordu. Fakat bu bir nevi kumar illeti sarı bir hastalık gibi yurdu sarmıştı. Abdülhamit II devrinde bunu kısmen olsun önlemek için yabancı tahvillerin İmparatorluk hududları içinde satılması yasak edilmişti. Fakat bu yasak gerçekten uygulanamıyordu. Hiçbir kambiyo kontrolünün olmadığı bir ülkede bunun yapılmasına zaten olanak yoktu. Bu şekilde iflasların sürüp gitmesi büyük sarrafları borsaların kapatılması tehlikesi ile karşı karşıya bıraktığı için, hükümetin bu satışları kontrol altına alması için uyarıda bile bulunmuşlardı. Nihayet ekonomik olarak Türkiye'de tarımsal üretimin artması artisanal ve sinai faaliyetlerin gelişmesi Osmanlı parasının kuvvetlenmesi demekti ki, bundan da en çok istifade edecek olanlar yine kendileri olacaktı. Zira Galata Bankerleri o devirde gerek kambiyo muamelelerini kârlı kıl-

mak ve gerek büyük mültezimleri ve hükümeti finanse etmek ve halka ikraz muameleleri yapmak için ellerinde büyük miktarlarda Osmanlı lirası bulundurmamak zorundaydılar. Bu paranın değer kaybetmesi kendileri için büyük zararlar getirebilirdi. Zira, kullandıkları paralar kendi öz kaynakları idi. Şahıslara ait paraların yani mudilerin parası bu öz kaynağın onda biri bile değildi. Bu sebepledir ki Abdülhamit II devri boyunca Galata sarraflarının bu politikası dolayısıyla Osmanlı lirası dünya borsalarında değerini devamlı muhafaza eden bir para olmuştu.

2 — Cumhuriyetin ilk devirleri.

İttihat ve Terakki'nin iktisat politikası içinde «Galata Borsası» dışında teşkili düşünülen «Milli Şirketler» birçok suistimallere sebebiyet verdiği gibi, politik müdahaleler yüzünden kısa zamanda güçlerini yitirmişlerdir. Ancak, bu şu gerçeği ortaya koymuştur ki, Anonim Şirket tipinin gelişmesi, murakabesi devlet gücü ve desteğinden çok Borsaların gücü ve desteğine bağlıdır, başka alternatifler aramak hiçbir olumlu netice vermiyecektir. Gerçekte Galata Borsası Avrupa borsalarından farklı olarak hisse senetleri ve sınai şirketlerin borç senetlerini pazarlayan ve bunlar üzerine muamele yapan bir borsa olamamıştır. Memleketimize yerleşen yabancı anonim şirketlerin hisse ve borç senetleri ile ilgili borsa işlemlerinde dahi rolü pek az olmuştur. Daha çok Osmanlı ve yabancı devletlerin tahvilatı ve demiryolları şirketlerinin ikramiyeli tahvilatı üzerinde faaliyetlerini yoğunlaştırmışlardır. Bu sebeple İttihat Terakki devrinde Galata Borsası'nın saf dışı kalmasını normal karşılamak lâzımdır. Ayrıca daha evvel de işaret ettiğimiz gibi, bu borsa İslam-Türk halkı için hiç de faydalı sonuçlar yaratmamıştır. Nitekim Abidin Paşa «Hava oyunları» adlı küçük kitabında borsada kaybedenlerin hep Türkler olduğunu ısrarla belirtmektedir.

İstanbul'un mütefikler tarafından işgali Galata Borsa'sında da büyük değişikliklere yol açmıştır. Borsa bu işgal süresince Osmanlı parasının ilk önce Yunan Drahmisi ve sonra da İngiliz lirası ve Fransız frangı karşısında değerini devamlı yitirmesi ile sonuçlanan para ve kambiyo spekülasyonlarına sahne olmuştur. Hatta Cumhuriyetin

ilk devirlerinde dahi Türk lirasının devamlı değer kaybetmesi bu borsadaki spekülasyonların neticesi olduğu bir gerçektir. Savaş sonunda Galata borsasında Türk-İslam borsacıların daha yoğun bir şekilde görünmeleri de önemli sayılabilir. Spekülasyonların çok para getirdiğini gören bazı tüccarlar işlerini tasfiye ederek borsaya kaydolmuşlardır. Ayrıca işsiz kalan bürokratların bazıları da mallarını tasfiye ederek borsacılığa başlamışlardır. Para ve esham ve tahvilat borsası işgal senelerinde zahire borsası ile adeta içi içe girmiş ve başta buğday, un, şeker, yağ, gazyağı gibi ana mallar üzerinde büyük ölçüde spekülatif faaliyetler yürütülmüştür. Netice olarak Cumhuriyet kurulduktan sonra Galata borsasında Türk borsacılarının azınlıkların yerini aldıklarını görmekteyiz. Fakat bunların çoğu eski borsacıların tekrar Türkiye'ye dönmeleri ve borsa işlerinde tecrübe ve bilgilerinin noksanlığı yüzünden kısa zamanda tasfiye olmuşlardır. Diğer taraftan, Cumhuriyet hükümetleri Türk parasının devamlı düşüşünü ekonomik ve siyasal nedenlerden çok borsa oyunlarına bağlamak gibi bir hataya düşerek devamlı çıkarılan yönetmeliklerle Galata Borsasını çalışamaz hale sokmuştur.

Aşağıda sunacağımız ikinci belge bu devirde bir Türk borsacının iflası haberi ile ilgilidir.

Belge 2 — Vakit -günlük gazete- 12 Mayıs 1927

Elli Altmış bin liralık bir açık

Borsa'da bir Türk konsolide borç tahvilatı ve Rumeli tahvilatının (Demiryolu şirketinin) sükutu yüzünde mühim bir zarar gördü.

Şehrimiz borsa acentalarından Türk acentaları arasında serveti ve borsada yaptığı muamele itibarile en mühim bir mevkiye malik bulunan ismini şimdilik neşretmek istemediğimiz bir zat elli altmış bin lira arasında bir açık vermiştir. (1929 Türk lirasına göre bu rakamı 400 ile çarpmak gereklidir).

Bu zat 15 gündenberi 500.000 konsolide 13.000 Rumeli şimendiferi tahvilatı mubayaa etmiştir.

Bu zat konsolide tahvilatı 228 kuruştan başlayarak 242 kuruşa kadar almağa başlamış, nihayet bu değer 221 kuruşa kadar düşmüştür. Dün borsada diğer sayia deveran etmiştir. Zarara uğrayan

bu zat konsolide tahvilatının yükseleceğine kani olarak tahvilatın sukutuna rağmen mubayaatta ısrar etmiş, diğer bir rivayete göre de müşterilerinin şifahi surette olan ibram ve ısrarı üzerine mubayaatta bulunmuş, fakat müşteriler tahvilatın düşmeye başlaması üzerine bunları kendisinden satın almamışlardır ve bu suretle bu zat azim bir zarara uğramıştır.

Bu zat iki gündenberi Borsa'ya gelmemektedir. Bu sabah kendisine tahvilat satan acentalar Borsa Komiserliğine başvurmuşlar ve komiserlikle borsa meclisinin muvafakatı üzerine bu zat namına mukayyet bulunan tahvilatı 221 kuruştan satarak zarar ziyanlarını kısmen telafi etmişlerdir.

Türk borsacıları bu hâdiseden son derece mütessirdirler. Maa-za bu zatın emlak ve akara malik olması yüzünden yakında bu açığı kapatacağı tahmin edilmektedir.

Dün bir muhabiriz borsa komiseri Kemalettin beye müracaat etmişse de bu zat bu hâdise hakkında mütalaa beyan etmek istememiş ve vaziyetin kurtulacağı ümidi ile hâdisenin aslı olmadığını beyan etmiştir. Bu zatın gösterdiği 10.000 liralık teminat akçesine vaziyet olunacaktır.

Gerçekte o tarihte İstanbul borsasında bu gibi olaylar sık görülmekte ve gazetelere konu olmakta idi. Ancak yukardaki olayın kahramanı Agâh bey Paris'de hükümet yetkililerinin «Duyunu Umu-miye» konusunda yaptıkları görüşmelerin olumlu netice vermesi üzerine (Vakit, 22 Mayıs 1927) iflasdan kurtulmuştur. Zira 21 Mayıs 1927 de yani yukardaki belgenin verdiği tarihten 10 gün sonra konsolide tahvilatı 236,5 TL. ya yükselmiştir. Fakat önemli olan basının borsa muamelelerini görüş açısidir. Borsalar gerçekten kurulduğu tarihten itibaren Türk halkı için kumar oynanan ve daima para kaybedilen bir yer olarak bilinmiştir. Basın da konuyu daima bu açıdan ele almıştır. Oysa İstanbul'daki yabancı basın ve bu arada azınlıkların basını Borsacılığı çok ciddi bir meslek olarak kabul ederek sık sık olumlu makaleler yayınlamış ve her sayılarında borsa haberlerine büyük yer ayırmışlardır.

ANONİM ve LİMİTED ŞİRKETLERİN

Organizasyonu, Kuruluş, Mukavele Değişiklikleri

- Kısa sürede tescil ve ilân işlemleri
- Bloke teminat için kolaylık
- Bloke teminatın kısa sürede serbest bırakılması

ŞEKER SİGORTA ACENTELİĞİ

**Yangın, kaza, Kasko, ve tüm sigorta
işlemleri
Ödemede Kolaylık.**

ÇAĞDAŞ MÜŞAVİRLİK BÜROSU

ORHAN BENZET ve ORT.

P.K. 643 Aksaray-İST.

TEL. : 22 42 28 — 28 13 00 — 28 13 01

Ordu Cad. No. : 288 K. 2/212

Aksaray — İSTANBUL

BİR SEMİNERİN ARDINDAN *

Genişlemiş AET ve Türkiye-AET İlişkilerinin Geleceği

Derleyen : Sedat SANATKÂR

İ. Ü. İktisat Fakültesi Mezunlar Cemiyeti 25-26 Ekim 1979 tarihlerinde «Genişlemiş AET ve TÜRKİYE-AET İlişkilerinin Geleceği» konulu bir seminer düzenlemiştir.

Seminere AET yetkilileri ve konuyla ilgili yabancı uzmanların yanısıra farklı görüş ve eğilimlerdeki Türk konuşmacılarında katılımı seminerin ilginç açıklama ve tartışmalara sahne olmasına neden olmuştur.

Dört oturum halinde yapılan seminerin sunuş konuşmasında İFMC Başkanı Şeref ÖZGENCİL, «Türkiye'nin sorunu, AET'ye hemen üye olma ya da ilişkilerin tamamen dondurulması değil, bu ilişkilerin Türkiye'nin sanayileşmesi üzerindeki maliyetinin ne olduğudur» dedi ve «son yıllarda AET'nin ikili ilişkilerin geleceğine gölge düşürücü

* Kasım ayı sayısı «İktisat Biliminde Yöntem» e ayrıldığı için bu yazı gecikti.

ve hakkaniyet ilkesini zedeleyici davranışlarda bulunduğunu ve AET'nin sıkça ambargo sözcüğünü kullanmadan Türk sanayi ürünlerine uyguladığı bir ölçüde fiili ambargoyu durdurması gerektiğini» belirtmiştir.

Seminerin «TÜRKİYE-AET İlişkilerinde Son Gelişmeler ve Değerlendirmeler» konulu birinci oturumu konuşmacılarından Prof. Dr. Erdoğan ALKİN, «Tam üyeliğe başvurunun karşısında olan fikirlerin arkasında, Türkiye'nin yıllar yılı izlediği dışa kapalı, korumacı, müdahaleci iktisat politikası modelinin yattığı açıktır. Ortaklık biçiminde yada başka bir biçimde dışa açılmanın sağlıklı yolu topluluk ülke-riyle ilişkileri arttırmaktan geçmektedir.» demiştir.

AET Güney Avrupa Ülkeleri Masası Şefi, Charles CAPORALE, konuşmasında «Yunanistan, Portekiz ve İspanya gibi ülkelerin içerisinde Türkiye'nin, AET'nin genişlemesinden en az etkilenen ülke olacağını, çünkü tarım ihracatında geleneksel Akdeniz ürünlerinin payının az olduğunu» belirtmiş ve «Yunanistan'ın AET'ye girişi, ne ekonomik ne istihdam alanında Türkiye'yi etkilemeyecektir. Yunanistan'ın ilerde muhtemel bir vetosu konusunda Türkiye'nin beslediği kuşku-ları biliyorum. Ancak bu kuşku-ların yersiz olduğu kanısındayım. Genişleme AET'nin karar verme sürecinin oy birliği yerine oy çokluğu yönünden gelişmesiyle sürecektir» demiştir.

AET Komisyon Fahri Müdürü Dr. Francesco FRESİ, konuşma-sında bir dizi siyasal soruna değinmiş ve şunları belirtmiştir. Avrupa Topluluklarına Katılma;

- a) Siyasi bir seçimdir. Bu seçim gelenek ve göreneklerde, yasal düzende ve genel toplumsal davranışlarda bir devrimdir.
- b) Sonuçları genellikle pek iyi ölçülmeyen bir meydan okuma-dır. Çünkü, AET'ye tam üye olacak bir ülkenin topluluk ya-sal düzeninin üstünlüğünü kabul etmesi ve uygulaması ge-rekmektedir.

Türkiye'nin tam üyeliğe hazır olmadığına da değinen Dr. FRESİ, tam üyelik için gerekli koşulları şöyle özetlemiştir :

1 — Üyeliği karşılama yapısı

2 — Ekonomik alanda dışa açılabilme, ki bu iş pazarın dışında ortakları ile bir pazar kurabilmeyi de gerektirir.

3 — Büyük bir dinamizm ve rekabet

4 — Kendi öz yapısı hızlı ve sürekli bir değişime göre ayarlanabilme isteği ve yeteneği.

Seminerin «TÜRKİYE-AET İlişkileri ve İstihdam Sorunu» konulu ikinci oturumunda konuşan DİSK Araştırma Enstitüsü Başkanı Prof. Sadun AREN, «AET'ye üye olmak çözüm değildir. Tersine böyle bir üyeliğin ülkemizde neden olacağı işsizlik, yaratacağı yeni iş hacminden fazla olacaktır. AET rekabeti içinde çok işçi çalıştıran küçük geri teknikli tesisler kapanacak ve bunlara karşı büyük-az işçi çalıştıran ileri teknikli işyerleri genişleyecek ya da yeniden kurulacaktır» diyen Prof. AREN, «Çözümün içerde, ülkenin alabildiğince hızlı sanayileşmesinde ve kalkınmasında olduğuna» işaret etmiştir.

İtalyan Genel-İş Konfederasyonu Dış İlişkiler Sorumlusu Luigi Troiani'de, «İtalyan Sendikalarının Yunanistan, İspanya ve Portekiz'in AET'ye girmesini her zaman desteklediklerini» belirterek «vakti gelince Türkiye'nin de AET'ye girmesini destekleyeceğiz» demiştir.

Seminerin ikinci günündeki «TÜRKİYE-AET İlişkilerinin Sanayileşmemiz Üzerindeki Etkileri ve Genişlemiş AET'de Tarım Sektörü» konulu üçüncü oturumunda konuşan Dr. Taner BERKSOY, «Türkiye'nin artık bir karar verme noktasına geldiğine ve bulunacak çözümün de politik ve ekonomik bazda uygulanabilir olması gerektiğine» değinmiş ve «İki çözüm alternatifinden birincisinin, mevcut sanayiinin kazanamadığı döviz sağlamak üzere ekonomi ve dolayısıyla şimdiye dek yoğun ve katı olarak korunan sanayinin dışa açılması ve bundan böyle ihracata dönük sanayileşme stratejisi benimsenmesi ve ikinci alternatifin ise bugüne dek izlenen yöntemli sürdürüp ithal ikamesini ara ve yatırım mallarına yaygınlaştırarak döviz harcamalarının azalmasını sağlamak olduğundan» bahseden Dr. BERKSOY, «Çözümün söz konusu alternatiflerin arasında orta bir yolun seçilmesinde olacağını» söylemiştir.

Aynı gün seminerde konuşan Sussex Üniversitesi Avrupa Araştırma Merkezi Müdürü Prof. François DUCHENE, «Türkiye'nin AET'

nın 10 yılın üzerinde bir geçiş döneminden sonra onaylayabileceği bir tam üyelik için hazır olmadığını ve Türkiye'nin koruma duvarlarını ancak aşamalı olarak indirebileceğini ve dış pazarlarda rekabet edebilecek güç ve nitelikte sanayiler kurana dek AET ile ilişkilerini işbirliği anlaşması çerçevesi içinde sürdürmesinin daha uygun olacağını» belirtmiştir.

Akdeniz Tarım Yüksek Etütler Uluslararası Merkezi Genel Sekreteri Prof. Dr. Raymond LIGNON «Ortak Tarım Politikası ve Türk Tarımı» konulu bildirisinde, AET'nin tarım politikasının bugüne dek gelişmiş ülkelere ve verimli işletmelere yarar sağladığını ve AET'nin Akdeniz ülkelerine doğru genişlemesinin tarım ürünlerini fiyatlama politikaları açısından sorunlar yaratacağını belirtmiş ve AET'nin Ortak Tarım Politikasının Türkiye'nin tarımsal gelişme gereksinimlerine uymadığına değinmiştir.

Üçüncü oturumun son konuşması Prof. Dr. Melih TÜMER, Türkiye'nin AET ile ilişkilerini «Yarıdan bugüne bakarak» değerlendirmek gerektiğini ve bu yapıldığında da Türkiye'nin AET'ye tam üye olması değil, olmamasının zorunlu görüldüğünü belirten Prof. Dr. TÜMER, Türkiye'nin 2000 yılına kendini hazırlaması için dış ekonomik ilişkilerinde «Uluslararası Yeni Ekonomik Düzen» kavramını benimsemesi ve bunun için enerji kararlarına yönelmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Seminerin Genel Değerlendirilmesi'ni içeren son oturumda farklı eğilimlerdeki konuşmacılar, Türkiye'nin bugüne dek uygulaya geldiği ve DPT'nin de genellikle benimsediği yüksek koruma duvarları ardında iç pazara yönelik yaygın sanayileşme politikasının AET'ye tam üye olmak hedefiyle çeliştiği konusunda görüş birliğine varmışlardır. Seminere DPT adına katılan Necati ÖZFIRAT «Türkiye'nin öncelikli sorunu AET'ye tam üyelik değil, sanayileşmektir» demiştir. Genel Değerlendirmede söz alan Aslan Baser Kafaoğlu, «Türkiye'nin bugünkü yapısıyla AET'ye üye olamayacağını, bunu Avrupalılarında istemediğini aksine ısrarda bazı ödünler vermek zorunda kalabileceğimizi» söylerken Prof. Dr. Erol MANİSALİ'da «Ekonominin dış dengesini ve kaynak dağılımını bozan, verimliliği azaltırken rantları arttıran korumacılık politikasının mutlaka değiştirilmesini» istemiştir.

DIŞ BASINDA İKTİSAT

Enflasyon ve Bir Yanılgı

Dr. Pierre GROU

10. Paris Üniversitesi, Nanterre

Derleyen : Kaya ARDIÇ

O. C. D. E. ve I. M. F., Haziran 1979'dan önceki incelemelere dayanarak, sanayileşmiş ülkelerin tümünde enflasyon hızının artacağı görüşünde birleşiyorlardı. 1976-1978 yıllarında gözlemlenen oranlar iki rakamlı sayıların altında olduğu halde, 1979 un ilk yarısında bu oranın % 10'u geçeceği korkusu ortaya çıkıyordu.

1973, 1974, 1975 ve 1976 yıllarında olduğu gibi, olayın öne sürülen ilk açıklaması petrol ürünleri fiyatlarının sürekli artmasıydı. İleri sürülen varsayım fiyatlar genel düzeyindeki yükselmeyi, işletmelerin enerji fiyatındaki artışı giderlerine katarak ürünlerinin fiyatlarına yansıtmalarına bağlamaktadır. 1979 Haziranında OPEC'in kararlaştırdığı önemli zam bu görüşün güçlenmesine yardımcı olmuştur.

Gittikçe daha iyi görülmeye başlayan bir gerçeği yinelemek pahasına da olsa, yukarıdaki varsayıma ters düşen bazı noktaları işaret etmek isteriz.

1965-1970 dönemine bir göz atalım. O. C. D. E. ülkelerinde ortalama yıllık fiyat artışları, 1965 te % 2,7 ve 1970 te % 5,5 tur. Bu süre içinde bir varil petrolün fiyatı 1,93 dolardan 1,26 dolara indirilmiş-

tir. (Bu fiyatlar doların nominal değeri üzerinden verilmektedir.) Bu olgudan esinlenerek, bu süre içinde petrolün enflasyonu frenlediği sonucunu mu çıkarmalıyız? Eğer petrol fiyatı fiyatlar genel yükselişini izleseydi, enflasyon daha da mı şiddetli olurdu acaba?

Evet, bir varil petrolün fiyatı 1971 de 1,33 dolara, 1972 de 1,75 dolara yükselmiş ve 1973 ekiminde 2,20 dolardan 10,95 dolara fırlamıştır. Bu durum hesaplara göre sanayileşmiş ülkelerin tümünde % 3 veya % 4'lük bir artışa neden olmalıydı. Oysa O. C. D. E. ülkelerinde 1973'te zaten % 7,6 olan fiyat artışı 1974 te % 13,1'e ulaşmıştır; demekki yükselişin % 9 unun herhangi bir açıklaması yoktur.

1975, 1976, 1977 ve 1978 de O. C. E. D. ülkelerinde fiyat artış oranları sırasıyla % 11,1, % 8,6, % 8,7 ve % 8,2 dir. Bu artışlar petrol fiyatlarında da paralel bir artışı yanlarında getirebilirdi. Ancak böyle olmamıştır çünkü 1974-1979 arasında petrol varil fiyatı 10,95 dolardan 12,70 dolara yükselmiştir, yani yılda % 3'lük bir artış.

Bu durum karşısında petrol fiyatlarındaki artışları enflasyona karşı bir fren olarak kabul etmemiz gerekir.

Son olarak 1979 haziranındaki petrol fiyatı artışının, aynı yılın ilk aylarındaki enflasyon hızlanmasından sonra ortaya çıktığını belirtmeliyiz.

Bütün bunlardan çıkarabileceğimiz sonuç şudur: 1965'e doğru başlayan ve 1979'da da süren enflasyonist süreç, enerji fiyatlarındaki artışın bir sonucu olarak kabul edilemez.

Niteliksiz Alacakların Parasallaşması

Sanayileşmiş ülkeler, İkinci Dünya Savaşı'ndan 1979'a kadar başlıca iki ekonomik etkinlik dönemi yaşamışlardır. 1945 ten 1965'e kadar yoğun fakat ara sıra duraklayan bir ekonomik büyümeye tanık olundu. 1965 ten sonra kapitalizmin üretkenliğinin aksadığı A. B. D., Federal Almanya ve İngiltere'de yorgunluk belirtileri görülmeye başlandı. Aynı durum Japonya ve Fransa'da 1969 dan sonra baş gösterdi. Böylece 1960'ların sonunda yavaşlatılmış büyüme olarak tanımlayabileceğimiz ikinci devreye girildi.

Birinci dönemde duraklamalar (veya küçük kesintiler) hep küçük enflasyonist baskılar sonunda ortaya çıkmıştır. Örneğin 1950, 1955 ve 1961 yıllarındaki fiyat artışlarından sonra ortaya çıkan 1952, 1958 ve 1963 duraklamaları. İkinci dönemde, 1965 ten sonra, fiyatlar genel düzeyindeki ortalama artış, bir önceki dönemin en yüksek noktası olan % 3'ü de aşarak 1973'te % 7,6 ya ve 1974'te % 13,1'e ulaşmıştır. 1974-1975 yıllarına bir göz atarsak bunların iki dünya savaşı arasındaki büyük ekonomik bunalımdan bu yana kaydedilen en büyük ekonomik duraklama olduğunu görürüz.

Bütün bu deneyimlere dayanarak, her iki evrede de, enflasyonla ekonomik etkinliğin yavaşlaması arasında bir ilişkinin var olduğunu görebiliriz. Her iki evrede, bu iki olayın (enflasyon ve ekonomik duraklama) şiddetleri aynı olmasa bile, aralarındaki ilişki aynı özellikleri taşımaktadır. Çünkü şiddetli olsun olmasın, her duraklama bazı işletmelerin az veya çok oranda borçlanmasıyla sonuçlanmaktadır. Kredi güç durumunda bulunan işletmelere verildiği zaman (yüzdürme kredisi), iktisadi deyişle değeri düşen alacakların parasallaşmasıdır. Daha basit bir deyişle bu alacakların niteliği düşüktür, yoksa miktar teorisinin düşündüğü gibi miktarı yüksek değildir. Basılan para değerinden kaybeder ve enflasyonist sürece tanık olunur.

Enflasyon ve işsizliğin, birbirlerine ters bir ilişki ile bağlı iki öge olduğunu ileri süren tuhaf görüşün artık çok kısıtlı bir uygulama alanı kalmıştır. Bu görüş, enflasyon ve ekonomik bunalımın, aynı olayın tezahürleri olduğunu reddetmektedir. Bu iki tezahür, 1945-1965-1970 büyüme dönemindeki gibi birbirini izleyebilir veya 1070-1980 arası sürünen enflasyonunda olduğu gibi birlikte ortaya çıkabilir. Bunlar ekonomik etkinliğin önüne değişik derecelerde çıkabilen engellerdir.

Böylece kapitalizmin 1965-1970 yıllarından beri içinde bulunduğu ekonomik bunalımı nedeniyle karşı karşıya gelmiş bulunuyoruz. İktisat teorisinin bu konudaki sessizliği üzüntü vericidir.

Başlangıç tarihlerinden hemen anlaşılıyorki, ekonomik bunalımlarda petrol fiyatlarının nedenselliği söz konusu olamaz.

Sistem bu tür sorunlarla ilk kez karşılaşmıyor. 1929'u örnek verdiğimiz zaman, bu bunalımın 1920'ye doğru başlayıp, 1945'te sona

erdiğini unutmamalıyız. XIX. yüzyılın uzun ekonomik etkinliklerinde de durum aynıydı.

Verimlilik artışı ve bunu izleyen yaşam düzeyi yükselişi, her zaman, periyodik bir rahatlama-bunalım silsilesi içinde oluşmuştur. Üretim yapıları yerlerine oturur, ağırlık mekezleri yerleşir ve sermaye kârlı olmaya başlar, çünkü topluma verimlilik artışı sağlamıştır. Sonra bu yapılar aşınır, verimlilik artışları düşer, (A. B. D. nde 1965'ten beri düşen artış, 1978 de hemen hemen sıfıra inmiştir) ve günümüzdeki örneği enformatik olan yeni bir takım tekniklerin doğurduğu kesimlerde yeni yapılar ortaya çıkar, yeni verimlilik artışları ve daha yüksek bir yaşam tarzı sağlarlar; günümüz dünyasında yeni alanlardaki yüksek kârlılığı buna örnek olarak gösterebiliriz.

Yoğunlaşmanın Sonuçları

Ancak, bu yeni kesimlerin ve yeni malların, eskilerinin yerini alacak tutarlı bir bütün içinde kaynaşmaları için zaman gereklidir. Rahatlamadan bunalıma ve yeniden rahatlamaya geçiş acı, karşı koyuş ve şiddet içinde gerçekleşmektedir. Eski üretim aygıtı ve yatırılmış sermaye etkinliklerine son vermeye kolay kolay yanaşmazlar; nitel bir sıçrayış yapmak için gerekli olan araştırma ve teknolojik gelişme sanki ortadan kalkmıştır.

Her bunalımdan sonra daha da kuvvetlenen sermaye yoğunlaşması, hareket kabiliyeti az, daha hacimli ve daha yoğun bir kütlenin oluşmasıyla sonuçlanmaktadır. Buna karışılık teknik gelişme tümüyle sosyal sermayenin amortisman süresinin kısalmasına ve her cins makine ve donanının ortalama yaşam süresinin kısalmasına yol açmaktadır.

Öyle görülüyorki batı kapitalizmi 1970 lerin başlangıcından sonra, verimliliği azalmış yapılarla sistemin dinamiğinin gerekli kıldığı verimlilik sıçraması arasındaki çatışmanın tam ortasında kalmıştır.

Günümüz sisteminin artık çağını doldurmuş tüketim yapılarına 1965-1970 yıllarından başlayarak uyarıcı bir biçimde karşı çıkmıştı. Sistemin günümüzdeki gerileyişinden sonra bu tepki şaşırtıcı olmaktan çıkıyor. Çünkü sorunun ilk belirtileri o zaman da vardı. Artık

ahlaki savlara dayanarak bir sözümona tüketim toplumunu suçlamak veya alkışlamak söz konusu olmamalı, çünkü bu tarih içinde yerini almış bir üretim modelinin diğer bir yüzünden başka bir şey değildir.

Bu yapıların gerçekleştirdiği bütün gelişme evreleri kendi yakın sonlarının tohumlarını zaten içlerinde taşımaktadırlar, çünkü yapılar artık genişleyebilecekleri kadar genişlemişlerdir. Örneğin verimlilik artışı olmadığı için savaş sonrasının en enflasyonist, en petrol yiyici ve en az gelişeni olan Amerikan büyümesi.

O zaman soralım, bu sürecin tümü içinde petrolün ve fiyatının yeri nedir? Dışarıdan bir zorlama olduğu kesindir, önümüzdeki yıllarda petrol üretim maliyeti giderek artacaktır, aynı miktarda enerji üretmek için 1960 lardakinden daha fazla çalışma süresi gerekecektir. Bu verimlilik düşüşü doğanın önümüze çıkardığı bir engeldir.

Bu gözlem, zaten günümüz üretim modelinin seçmemizi önlediği ekonomik ufku maskeleyebilir. Temel maddelerin, değerli madenlerin, enerjinin pahalılaşması bunalım evrelerinin her zaman karşılaşılan özelliği değil midir? Yeni yapılar daha henüz yerleşmediği için, ekonomik daralma bunlar için gerekli yeni buluşları kolaylaştırmaz. Bir örnek vermek gerekirse şunu hatırlatalım: para dünyasına egemen olduğu zamanlarda altın, kaynakları arttığında ekonomik büyümeyi getiriyor, azaldığında bir daralmaya neden oluyordu.

Ne Yapmalıyız

Yukarıdaki düşüncelere dayanarak enerji darlığının yol açtığı verimlilik azalışının, bunalım sonrası verimlilik artışıyla rahatça kapatılabileceği varsayımını yürütebiliriz. Darlık diyoruz çünkü bugünkü yapılarla kaynaşmış olduğu için öyle görünüyor. Olaya tersinden bakarsak ekonomik bunalım başlangıcının, enerji fiyatlarının 1965-1970 arası düşmesinden dolayı daha belirgin bir biçime göze çarpmadığı dikkatimizi çekecektir.

Sonuç olarak 1979'a döndüğümüzde görüyoruzki, yeni petrol fiyatı artışlarından önce, sanayileşmiş merkezlerde gözlemlenen enflasyonist süreç hızlanması olayı, üretim yapılarının içinde bulun-

duğu zorluklar yansıtmaktadır. 1965-1970 yıllarında ortaya çıkan ekonomik bunalım gitgide büyümektedir. 1979 daki kuvvetli enflasyon, bütün uzman kuruluşlarca ortaya çıkacağı öne sürülen 1980-1981 duraklamasının ilk belirtisidir.

Daha yıllarca sürecek olan bir karışıklığa nasıl karşı koymalı? Deyinimi iyice anlayarak, ne olursa olsun sonuçlamak için sorumlular (petrol üreticisi ülkeler ve çok uluslu şirketler) aramıyarak, değişimleri bir sanayi politikasıyla ve büyük bir güç sarfederek hızlandırarak ve bunalım sonunun bunalım öncesine göre verimlilik artışı ve refah getirmesi gerektiğinin bilincine vararak.

Uygulanması gereken yöntemler toplumsal, ulusal veya uluslararası karmaşa ideolojilerinin ürettiği yöntemlerin tam zıttıdır. Bundan önceki ekonomik bunalımlara eşlik eden sefalet, şiddet ve savaşlar gerçeğe hakim olamadaki korkunç yetersizliğin kusursuz birer örneğidir.

Ceviren : Güneş AKAGÜL
İ. Ü. İ. F. Öğrencisi

SIFAS
SENTETİK İPLİK FABRİKALARI A.Ş.

ŞİRKET MERKEZİ : Sanayi Bölgesi, BURSA
Tel: 18600-18504 Büro Atas-
tık Cad. Ticaret Bankası
İp Hanı Kat 1, Tel: 14480

**İSTANBUL BÜROSU : Manifestolar Çarşı-
sı No. 3501 — 3502,
Atatürk Bulvarı,
Unkapanı, İstanbul**
Tel. 22 35 73, 27 72 68

1980 Yılında Dünya Ekonomisi

Çev. : Erdoğan ÇEVİK

Bütün dünyada ekonomi ile doğrudan ilgili başlıca ulusal ve uluslararası kuruluşların yaptıkları tahminler, 1980 yılında sanayileşmiş ülkelerin hemen hepsinin büyüme hızlarında düşüşler olacağını ortaya koymaktadır. Ama buna rağmen bu ülkelerin hemen hiçbirinde ekonomik gelişme duraklamayacak ve gelişme hızı eksi değerlere ulaşamayacaktır.

Aynı tahminlere göre gelişmiş ülkelerde 1980 yılında enflasyon 1979'daki hızını koruyacaktır. Bu ülkelerin bir kısmında 1979 yılında tüketici fiyatları endeksinde görülen artış 1980'de daha da hızlanırken bir kısmında da en az yani hzda devam edecektir.

Sözü edilen ekonomik çevrelerin yaptıkları tahminler 1980 yılında gelişmiş ülkelerin hemen hepsinde işsizlik oranlarının da artacağını ortaya koymaktadır. Sanayileşmiş ülkelerin başlıcalarında

1980 yılı için beklenen ekonomik gelişmeler kısaca şöyle özetlenebilir.

ABD — Resmi, yarı resmi yada özel nitelikteki tüm ekonomik kuruluşlar ABD ekonomisinin bir gerileme içinde olduğu gerçeğinde birleşmektedirler. 1978 yılında % 4.0 olan büyüme hızının 1979'da % 1.5'e, 1980'de ise % 0.6'ya düşeceği tahmin edilmektedir. Aynı şekilde tüketici fiyatları endeksi artışı 1978 yılında % 7 dolayında gerçekleşmişken 1979'da % 10'un üzerine çıkacak ve 1980'de pek küçük bir gerileme ile % 9 dolayında kalacaktır. İşsizlik oranının da 1979 yılında % 6.1 iken 1980'de % 7.2'ye ulaşacağı tahmin edilmektedir.

JAPONYA — Büyüme hızı 1978'de % 5.6 iken 1979'da % 5.4 olacak fakat 1980 yılında % 3.7'ye kadar inebilecektir. Bundan başlıca rolü, gelecek yıl ham petrol ithalatı faturasındaki büyük artışın oynayacağı sanılmaktadır. Enflasyon hızı da sürekli bir artış eğilimi içindedir. 1978'de % 4.5 olan tüketici fiyatları artış hızı 1979'da % 5.3'e, 1980'de ise % 7.2'ye çıkacaktır. Ödemeler dengesinde cari işlemler açığı konusunda 1980 yılı içinde yapılan tahminler 6.4 milyon dolarlık bir açık ile 7.0 milyar dolarlık bir fazlalık arasında değişmektedir. Bunun nedeni, tahminleri yapan kuruluşların Japonya dışındaki ülkelerin ekonomik gelişmelerine ilişkin tahminlerindeki büyük farklılıklardır. Bilindiği gibi Japon ekonomisinin gelişmesindeki en büyük etken diğer ülkelerin gösterecekleri gelişmedir. Çünkü Japonya'nın gelişmesi büyük dış ticaret hacmine doğrudan bağlıdır. 1980 yılında Japonya'da işsizlik oranının pek değişmeyeceği sanılmaktadır.

BATI ALMANYA — 1978 yılında % 3.4 olan büyüme hızının 1979'da % 3.9 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Fakat bu oran 1980 için % 2.6 tahmin edilmektedir. Diğer yandan enflasyon da geçen yıla göre 1979'da hızını arttırmıştır. 1980 yılında da enflasyon hızının % 4.3 olması beklenmektedir. Batı Almanya'nın ithalat hacmi artmakta olduğundan cari işlemler dengesinin giderek açık vereceği ve hatta bu açığın 1980 yılında bir kaç milyon marka varacağı tahmin edilmektedir. Görünüşe göre Batı Almanya'nın yıllardır süregelen dış ticaret fazlası geçmişte kalmağa mahkûmdur. Diğer yandan işsizlik oranında da bir artış beklenmektedir.

FRANSA — Büyüme hızı yavaş fakat sürekli bir düşme eğilimi içindedir. 1978 yılında gerçekleşen % 3.3'lük büyüme hızına karşın 1979 için bu rakam % 3'ün üzerine çıkamayacağı gibi 1980'de de ancak % 2.3 dolayında kalacaktır. Tüketici fiyatları endeksindeki artışın da % 10 dolaylarında devam edeceği tahmin edilmektedir. İşsizlik oranı da % 7'ye yaklaşmaktadır.

İNGİLTERE — Ekonomik sıkıntılar içinde olan İngiltere'de kalkınma hızı duraklamıştır, ve % 1'in altında seyretmektedir. İngiliz ekonomisini 1979 ve 1980'de zor günlerin beklediği tahmin edilmektedir. Enflasyonun da 1978'deki % 8.5 düzeyinden 1979'da % 13.5'e çıkacağı ve 1980'de de aynı düzeyi koruyacağı sanılmaktadır. İşsiz sayısında büyük artışlar ortaya çıkacağı ve işsizlik oranının 1979'da % 5.6'dan 1980'de % 6.6'ya çıkacağı tahmin edilmektedir.

İTALYA — 1973/1974 yıllarındaki ekonomik bunalımdan bu yana kendini toparlama yolunda olan İtalya, 1979 yılında nispeten olumlu bir gelişme göstermiştir. 1978'deki büyüme hızı % 2.6 iken 1979'da % 3.7'ye ulaşması beklenmektedir. Fakat 1980 yılı için tahmin edilen büyüme hızı % 2.1'dir. Enflasyon hızı da 1978'de % 12 iken 1979'da % 15, ve 1980'de % 14.5 olacaktır. İşsizlik oranı da % 7'nin üzerindedir.

GELİŞMİŞ ÜLKELERİN EKONOMİK GÖSTERGELERİ ÜZERİNE 1979 VE 1980 YILI TAHMİNLERİ

	Kalkınma hızı (%)		Enflasyon Hızı (*) (%)		İşsizlik Oranı (%)	
	1979	1980	1979	1980	1979	1980
ABD	1.5	0.6	10.6	9.2	6.1	7.2
JAPONYA	5.4	3.7	5.3	7.2	2.2	2.3
BATI ALMANYA	3.9	2.6	4.3	4.3	3.8	4.1
FRANSA	3.0	2.3	10.5	10.2	6.4	6.9
İNGİLTERE	0.9	0.5	13.5	13.8	5.6	6.6
İTALYA	3.7	2.1	15.1	14.5	7.3	7.6
KANADA	3.2	2.6	9.1	8.4	8.0	8.3
İSPANYA	3.1	2.7	15.9	14.9	7.5	7.3

HOLLANDA	2.6	2.0	4.8	5.5	5.0	5.2
BELÇİKA	2.7	2.0	4.8	5.9	7.6	7.8
İSVEÇ	4.4	2.7	7.7	8.9	2.1	2.2
İSVİÇRE	1.2	1.2	3.2	3.1	0.4	0.5
AVUSTURYA	3.4	2.4	4.0	4.3	2.2	2.3
DANİMARKA	2.2	1.8	8.5	9.4	7.3	7.5
NORVEÇ	2.0	2.5	5.2	7.0	1.6	1.6

(*) Tüketici fiyatları endeksi artışları

KAYNAK : The EUROMONEY, Ekim 1979.

Beton şemsiyeler altında tam emniyet!..

Hizmete, ikmale ilişkin sorunlar mı gürüyor
göklere arabanız için. Fırtınaya tutulmadan
sığınmak gerekir. Mobil'in beton şemsiye-
leri altına.

Mobil

Doğu Avrupanın Sosyalist Ülkeler için Gündemdeki Konu : I. M. F.

Çev. : Erdoğan ÇEVİK

1979 yılının başlarında Sovyet ekonomistlerini uluslararası mali ilişkiler konusunda aydınlatmak üzere bir seminer düzenlenmiş ve Rublenin konvertibilitesi, uluslararası para sistemi içinde IMF'nin ve SDR'nin (özel çekme hakları) rolü Avrupa para piyasaları ve altının uluslararası rezerv birimi olarak durumu gibi konular üzerinde bilimsel tartışmalar yapılmıştır.

Sovyet Bilimler Akademisi ile Dünya Ekonomi Enstitüsünün ortaklaşa düzenledikleri bir seminer son birkaç yıl içinde Sovyet iktisatçılarının «uluslararası mali ilişkiler» konusuna başlıca nedenlerinden biri Doğu Avrupa ülkelerinin Batı'ya olan borçlarının giderek artması ve bunun sonucu olarak Batı'nın mali piyasalarına olan bağılılığıdır.

Tablodan da görüleceği gibi Bulgaristan ve Sovyetler Birliği hariç diğer Doğu Avrupa ülkelerinin Batı ile olan dış ticaret dengeleri açık vermektedir. Sovyetler Birliği Batı ile olan dış ticaret dengesindeki açığı 1977 yılında fazlalığa çevirmiş, Bulgaristan da aynı durumu 1978'de sağlamıştır.

Sovyetler Birliği dışındaki Doğu Avrupa ülkelerinin Batı ile olan dış ticaret dengeleri toplamı 1975 yılından buyana 5-6 milyar dolar arasında değişen açık vermektedir. Diğer yandan 1979 yılı gelişmeleri göstermektedir ki bu açık Polonya ve Bulgaristan dışındaki ülkeler için daha da büyüyecektir. Sovyetler Birliği ise Batı'ya olan borçlarını 1977 yılından bu yana altın satışları ile dengelemeye ve azaltmaya çalışmaktadır.

Doğu Avrupa ülkelerinin uluslararası mali konulara duyduğu ilginin artmasının bir başka nedeni de rubleye bağlanmış olan kendi içinde uyguladığı mali sistemi geliştirmekte çabuk ve etkin davranmamasıdır. Bunda, 1973'ten sonra Batı ekonomilerinde görülen hızlı enflasyonun payı büyüktür. Günümüzde COMECON içinde uygulanmakta olan 1976-1980 dönemini kapsayan beş yıllık planda COMECON içi ticaretle daha önceki beş yılın dünya piyasa fiyatları esas alınmıştır. 1981-1985 dönemi planı için kullanılacak yöntemler üzerinde de henüz bir görüş birliğine varılabilmiş değildir.

Bu sorunlar Doğu Avrupa ülkelerini IMF üyeliği konusunda düşünmeye ve tartışmaya zorlamaktadır. Romanya'nın Dünya Bankası ve IMF'ye üye olmasından sonra dış kredi olanaklarından daha geniş bir şekilde yararlanabilmiş olması da bir örnek oluşturmaktadır. 1973 yılından bu yana Romanya, Dünya Bankasından toplam 1.2 milyar dolar dolayında kredi sağlamıştır. Ayrıca IMF'den alınan krediler de 370 milyon doları bulmaktadır.

Romanya'nın sağladığı bu olanaklar cazip görünmektaysa da bazı Doğu Avrupa ülkelerinin IMF üyeliği konusunda birçok tereddütleri vardır. Örneğin, IMF'ye üye olan Doğu Avrupa ülkesi sayısının artması halinde COMECON içindeki mali sistemin zayıflayacağı kanısı yaygındır. Fakat buna karşılık aynı ülkelerin birçok ekonomi uzmanı IMF tüzüğünde bölgesel mali anlaşmalar yapılmasını serbest bırakan maddelerin bulunduğunu belirtmekte ve buna örnek olarak da EMS'yi (Avrupa Para Sistemini) göstermektedir.

Sosyalist ülkelerin IMF üyesi olma konusundaki tereddütlerinin nedenleri IMF tüzüğünün aşağıdaki maddeleri ile açıklanmakta ve bu maddelerin sosyalist ülkelere kabul edilmesi ve uygulanmasının zor olduğu belirtilmektedir.

1. Üye ülkelerin oy oranları üyelik payları ile orantılı, daha doğrusu sınırlıdır.

2. Ulusal rezervler ile ilgili gizli ve hassas bilgilerin bİle açıklanması zorunludur.

3. Dış ödemelerin döviz darboğazları veya döviz kuruna ilişkin kısıtlamalar ile engellenmemesi gerekmektedir.

4. IMF'nin vereceğı krediler Yönetim Kurulunun onayına bağılıdır.

Bu konuların bazıları halen tartışılmaktadır. Örneğın, Sovyetler Birliğı Bretton Woods Antlaşması'na katılmış ve ABD ile İngiltere'den sonra en yüksek kota payını (% 13.7) almıştır. Diğer yandan Macaristan ve Polonya, IMF'in yayınlanmakta olduğı uluslararası istatistikler için kendi ekonomileri ile ilgili birçok bilgiyi açıklamakta bir sakınca görmemektedirler. Sosyalist ülkeler açısından en büyük sorun olarak üyelerin katkı payları arasındaki farklılıklar görölmektedir.

Pratikte bazı sorunların çözümü daha doğrusu işlerliğe kavuşabilmesi için sosyalist ülkelerin iktisatçıları, ortak ruble'nin SDR'ye bağlanması konusunda çeşitli öneriler getirmektedirler. Görüldüğü gibi ortada duran bazı sorunlar olmasına rağmen, Doğu Avrupa ülkeleri arasında IMF'ye üye olup olmama konusu son günlerde çok tartışılan bir konudur.

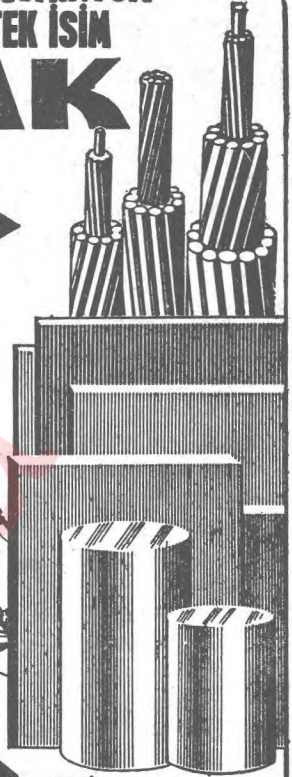
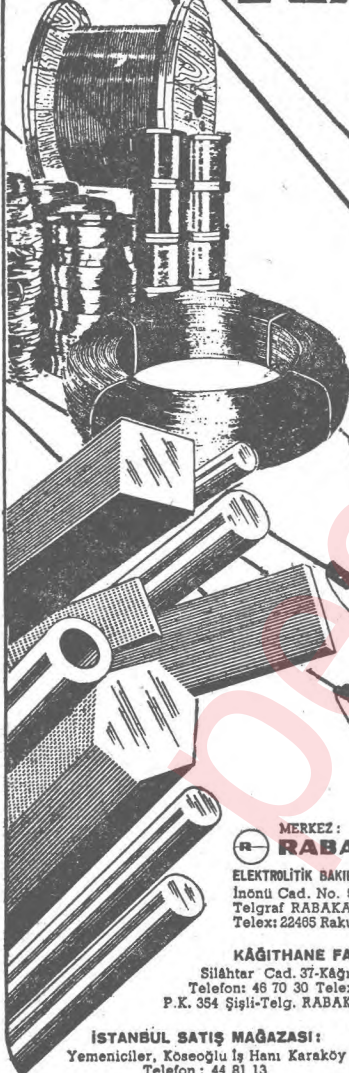
DOĞU AVRUPA ÜLKELERİNİN BATI İLE DİŞ TİCARET DENGELERİ

	(Milyon Dolar)			
	1975	1976	1977	1978
Bulgaristan	— 561	— 229	— 15	+ 130
Çekoslavya	— 366	— 598	— 623	— 425
Doğu Almanya	— 1.125	— 1.555	— 1.460	— 1.550
Macaristan	— 770	— 606	— 874	— 1.323
Polonya	— 2.673	— 2.933	— 2.156	— 1.762
Romanya	— 281	— 3	— 48	— 800
S. Birliğı	— 4.525	— 2.725	+ 1.669	+ 905
T O P L A M	—10.301	— 8.648	— 3.507	— 4.825

Kaynak : EUROMONEY, EKİM 1979

ELEKTROLİTİK BAKIR ve ALÜMİNYUM MAMÜLLERİ İMALİNDE TEK İSİM **RABAK**

MERKEZ :

RABAK

ELEKTROLİTİK BAKIR ve MAMÜLLERİ A.Ş.
İnönü Cad. No. 90/5-6 Taksim-İSTANBUL
Telgraf RABAKAŞ-İST. P.K. 447 Beyoğlu
Telex: 22465 Raku-Tr İst. Tel: 45 68 35 Santral; 4 hat

KAĞITHANE FABRİKASI:

Silahıtar Cad. 37-Kağıthane-İstanbul
Telefon: 46 70 30 Telex: 22287 bafa tr.
P.K. 354 Şişli-Telg. RABAK Kağıthane-İstanbul

İSTANBUL SATIŞ MAĞAZASI:
Yemenciler, Köseoğlu İş Hanı Karaköy
Telefon: 44 81 13

ANKARA SATIŞ MAĞAZASI:
Çankırı Cad. 58 A. Tel: 11 10 70
Telex: 42726 tepe tr.
Telg: RABAK-ANKARA

MAMÜLLERİMİZ:

- Elektrolitik bakırdan mamül:
 - Tel, çubuk, lüma ve borular
 - Princi; tel, çubuk ve borular
 - Yataklık bronz çubuklar (İç dolu ve boş)
- Alüminyumdan; levha, disk, tel
- Alüminyum ve Çelik Özlü alüminyum enerji nakil iletkenleri.
- Galvanizli çelik tel ve yaylık çelik tel
- Altın-Gümüş
- Külçe alüminyum alaşımlar (her nev'i)
- Granüle alüminyum
- Enerji nakil hatlarında kullanılan alüminyum iletken ek parçaları
- Şöştaşı (bakır sülfat)
- Alüminyum Plâtna
- Alüminyum Kütük (Bifet)

İZMİT FABRİKASI:

Köseköy-İzmit Telefon: 1408-4260-2
Telex: 33125 alka tr. P.K. 106 İzmit
Telg: RABAKAL-İZMİT

İZMİR SATIŞ MAĞAZASI:
Anafartalar Caddesi No. 143
Tel: 134 220-İZMİR

ÇBS PLÂSTİK BOYA duvarlarınıza kanat gersin...

Korusun duvarlarınızı
o emsalsiz gücüyle ÇBS Plâstik...
Aman vermesin zamana ve
onun yıpratıcı etkilerine...
Duvarlarınız en renkli
en gösterişli, en güzel

günlerini yaşasın
ÇBS Plâstik'in koruyucu
kanatları altında...
ÇBS Plâstik ile mutlu olsun
duvarlarınız, mutlu olun siz
ve yuvanız...

duvarlarınız yıllara göğüs gersin

daha
iyisi
yoktur

ÇBS BOYA-KİMYA SANAYİİ
ve TİCARETİ A.Ş.
Karaköy, Kardeğin Sok. No.44/3 İstanbul
Telefon: 43 49 55

Borusan, çelik ağırları ile endüstrimize hayat verir...

... yaşamı sürdüren kan
damarları gibi...

Yurdun dört bucağında
Borusan'la başlar üretim...

... ve Borusan boruları,
profil boruları, yassı çelik
ürünleriyle en sağlıklı ve
yüksek standarda ulaşır...
Kimya, petrokimya, kâğıt,
meşrubat, ilaç, gıda, süt, ev
aletleri, bisiklet, ambalaj,
tekstil ve otomotiv
endüstrisinde..... inşaat

sektöründe makine üretiminde....
mobilya ve dekorasyonda BORUSAN,
çağdaş kalitenin, güvencenin,
estetliğin vazgeçilmez unsurudur.

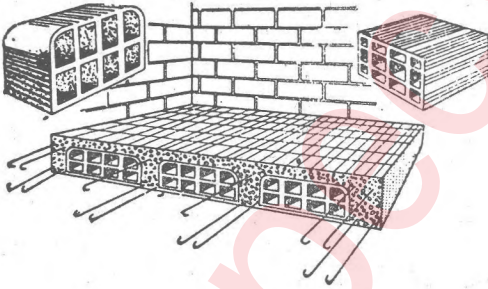

Sanayi borularını,
paslanmaz çelik boruyu,
metal kaplamalı çelik
bantları Türkiye'de ilk kez
gerçekleştiren Borusan,
teknolojik alandaki
öncülüğüyle ve giderek
devleşen satış grafiğiyle,
ulusal ekonomiye de
katkıda bulunan büyük
kuruluştur.

BORUSAN

**TUĞLA, ASMOLEN ve HAZIR YAPI ELEMANLARI
FABRİKALARI**
TOPRAK SANAYİİNDE GÜÇLÜ KURULUŞ

size
telefonunuz
kadar
yakınız

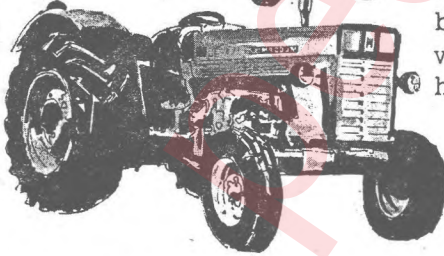
demirden, harçtan
sıvadan, ısıdan ve
işçilikten azami
tasarruf
bir telefon kafidir.

43 20 55 (5 HAT)

- GENEL MÜDÜRLÜK : Meclisi Mebusan Cad. Ar han Salıpazarı - İSTANBUL
43 20 55 - (5 HAT)
- MERKEZ Satış Müdürlüğü : Meclisi Mebusan Cad. Ar han Salıpazarı
43 20 55 (5 HAT) 45 90 18 (2 HAT)
- KADIKÖY Altiyol Bürosu : Çilek Sok. Ak el İş hanı kat 4 Altiyol
36 34 76 - 36 56 45

güçlü yatırım International

4. sınıf işçisi

INTERNATIONAL, traktörü, kamyonu, değişik modeldeki iş makineleri, pamuk toplama makineleri, yükleyicileri ve çekicileri ile Dünyada ve Türkiyede önderdir.

INTERNATIONAL satış sonrasında da güleryüzle süren bakım ve onarım hizmetleri, bol orijinal yedek parça stokları, ve gezici servisleri ile her zaman, her yerde hizmetinizdedir.

International en güçlü yatırımdır
International alın
geleceğe güvenle bakın

İmalatçı firma
**TÜRK
OTOMOTİV
ENDÜSTRİLERİ A.Ş.**

TOE ve MAT Ordu Yardımlaşma Kurumu'nun (OYAK) iştirakidir.

Türkiye Genel Distribütörü:

**MOTORLU
ARAÇLAR
TİCARET A.Ş.**

Merkez 4. Levent Tel. 64 49 90-91-92
Telex: 26239 İSTANBUL

OTOMARSAN

servis ağı

OTOMARSAN'ın görevi Fabrikada bitmez...
ARSAN, imâl ettiği MERCEDES-BENZ Otobüslerini;
n ve mükemmel bir servis ağıyla, satıştan sonra da,
büyük bir titizlik ve dikkatle izler.

Yurt sathına yayılan yetkili servis istasyonları...
yanınızda bulabileceğiniz uzman servis elemanları...

Bol yedek parça imkânları;

OTOMARSAN'ın bu servis ağını ör;

OTOMARSAN MERCEDES-BENZ Otobüsleriyle
dilediğiniz yere güvenle gidebilirsiniz.

OTOMARSAN

"Yurt dışına taşan kuruluş"

Yakıt giderleri belinizi bükmesin
Yeni bir kat alırken pencerelerine bakın

ISI cam®

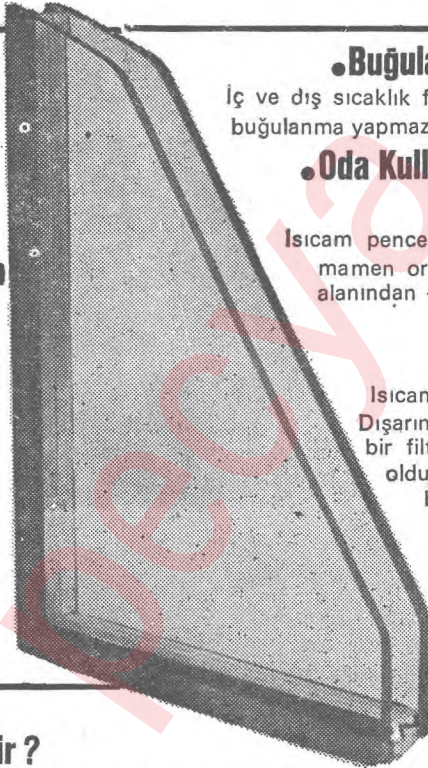
mı kullanılmış?..

Yakıttan 25 - % 45 Ekonomi

Isıcam her şeyden önce harika bir ısı yalıtkanıdır. Işın ısı kaybını önler, yakıt giderlerinden %25-% 45 ekonomi sağlar

İlk Tesis Masraflarında büyük Ekonomi

Isıcam yapıların ısıtmaya ilişkin ilk tesis masraflarında önemli ekonomi sağlar. Yalıtkanlığının yüksek olması sayesinde daha ufak kazan ve brülör, daha küçük çapta tesisat borusu ve daha az radyatör kullanılması, normal camlı yapılarda ancak aşırı yakıt sarfıyla ulaşılabilecek ısıtımın elde etmek için gereklidir.

•Buğulanmaya Karşı En Etkin Önlem

İç ve dış sıcaklık farkı 40 dereceyi geçmedikçe, ısıcam buğulanma yapmaz. Sürekli berrak bir görüntü sağlar.

•Oda Kullanım Alanından Daha Verimli Yararlanma

Isıcam pencere yakınlarındaki soğuk bölgeleri tamamen ortadan kaldırır. Böylece oda kullanım alanından daha verimli bir biçimde yararlanma olanağı sağlar.

•Gürültüden Uzak Ortam

Isıcam aynı zamanda bir ses yalıtkanıdır. Dışarının rahatsız edici seslerine karşı etkin bir filtre görevi görür. Evde veya işyerinde, olduğunca gürültüsüz bir ortamda rahat bir çalışma ve yaşama olanağı verir.

•Pencereler Yolu İle Isı Kaybını Önler

Isıcam pencereler yoluyla ısı kaybını, harika yalıtkan özelliği dolayısıyla en az %50 oranında önler.

Isıcam nedir ?

Isıcam, iki cam plakanın çevresel olarak metal bir ara çitası yardımıyla birbirine bağlanması esasına dayanır. Arada kalan hava tamamen kuru olduğundan, bütün dış etkenlerin sızması özel macunlarla kesin olarak önlenmiştir. Isıcam Türkiye Şişe Cam Fabrikaları A.Ş.'nin fabrika garantisine sahiptir.

ISICAM Az yakın,öz ısının.

Cam Pazarlama A.Ş.

Valikonağı Cad. No. 73 NİŞANTAŞ - İSTANBUL Tel: 46 80 27 (3 Hat)

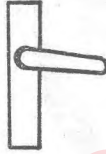
Cam Pazarlama A.Ş. Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş.'nin bir kuruluşudur

ayrıntılı bilgi için Teknik Servisimize hizmetinizdedir
Soyadı : _____ Tel: 46 09 05

ELKA

garantili tek kapı

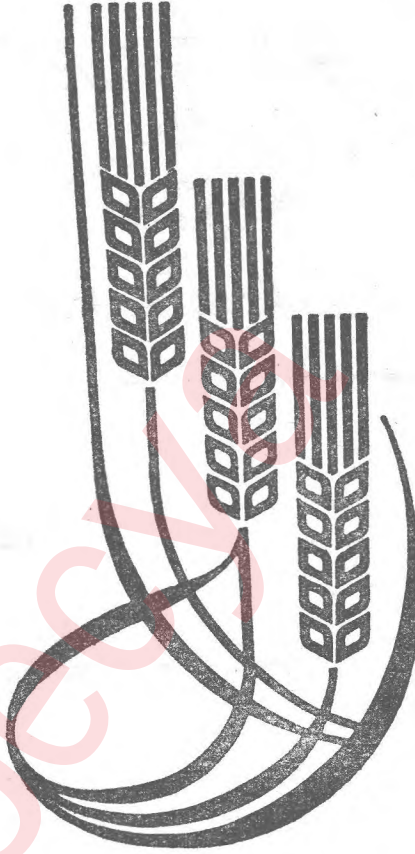

ELKA

ELYAFLI PLAKA SANAYİİ TÜRK A.Ş.

Cumhuriyet Caddesi No. 273 Harbiye - İstanbul Tel : 40 10 96 (4 Hat)

İSTANBUL

T.C. ZİRAAT BANKASI
HER YERDE HER ZAMAN
hizmetinizde bulunmaktan
kıvanç duyar.

ANKA